

F 568

AZ ORVOSI KÖNYVTÁROS

2

Országos Orvostudományi Információs Intézet
és Könyvtár, Budapest

1990
30. évf.

Az
ORVOSI KÖNYVTÁROS

Medical Librarian

1990

30. évf.

2.szám

országos Orvostudományi Információs Intézet
és Könyvtár

Szerkesztő: dr.BENDA Mária
BERECZ Katalin

Szerkesztőség: Országos Orvostudományi Információs
Intézet és Könyvtár hálózati és
módszertani osztály
Budapest, VIII.Szentkirályi u.21.
1444 Pf.278
Tel.: 138-1333,-4333, -4533

Számunk munkatársai:

ARATÓNÉ LUX Ágnes, az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár munkatársa, Budapest; Pierre-Marie BELBENOIT-AVICH, a Bibliotheque Universitaire munkatársa, Lyon; BERECZ Katalin, az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár mb. osztályvezetője, Budapest; Penelope BONNET, William H.FORRESTER és Richard M.JONES, a British Medical Association munkatársai, London; KIS-PÁL Sándorné, a Pándi Kálmán Kórház-Rendelőintézet Orvosi Könyvtárának vezetője, Gyula; dr.KOLTAY Tibor, az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár főmunkatársa, Budapest; Carol LEFEBRE és Maureen FORREST, a Cairns Library munkatársai, Oxford; RÓZSÁNÉ dr.VASAS Livia, a Semmelweis Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtárának igazgatója, Budapest.

HU ISSN 0030-6010

Felelős kiadó: dr.Fedinecz Sándor

Készült az Országos Orvostudományi Információs Intézet
és Könyvtár sokszorosító osztályán

Felelős vezető: Selmecsi Nándor

Pld.sz.: 300 B/5 Budapest, 1990.

A z
O R V O S I K Ö N Y V T Á R O S

Medical Librarian

1990

30. évf.

2. szám

ORSZÁGOS ORVOSTUDOMÁNYI INFORMÁCIÓS INTÉZET ÉS KÖNYVTÁR

Budapest

Szerkesztő:

dr. BENDA Mária
KOVÁCS Katalin

Szerkesztőség:

Országos Orvostudományi Információs
Intézet és Könyvtár hálózati és
módszertani osztály
Budapest, VIII. Szentkirályi u. 21.
1444 Pf. 278
Tel.: 138-4133; -4333; -4533.

Számunk munkatársai:

Dr. BENDA Mária, az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár munkatársa, Budapest; BERECS Katalin, az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár módszertani instruktora, Budapest; JIRI DRBÁLEK, az Ústav Vedeckých Lekarských Informací főosztályvezetője, Prága; ERDEINÉ TÖRŐCSIK Katalin, a Kenézy Kórház Orvosi Könyvtárának vezetője, Debrecen; FEKETE Tamás, a BIOGÁL Gyógyszergyár munkatársa, Debrecen; FREISINGER Jenő, az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár főmunkatársa, Budapest; Ulrich HOFFMANN, a Zentralbibliothek der Medizin főmunkatársa, Köln; dr. KOLTAY Tibor, az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár főmunkatársa, Budapest; ZUZANA SIMOVICOVA, az Ústav Vedeckých Zdravotnických Informací igazgatóhelyettese, Pozsony; SOMOGYI Béláné, a Debreceni Orvostudományi Egyetem Kenézy Könyvtárának munkatársa, Debrecen; TEREBOSSY Ákos, az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár főigazgatóhelyettese, Budapest; dr. VIRÁGOS Zsoltné, a Debreceni Orvostudományi Egyetem Kenézy Könyvtárának igazgatója, Debrecen.

HU ISSN 0030-6010

Felelős kiadó: dr. Fedinecz Sándor

Készült: az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár Sokszorosító osztályán.

Felelős vezető: Selmeci Nándor

Pld.sz.: 300 B/5, Budapest, 1990

A Z O R V O S I K Ö N Y V T Á R O S

=====

1990	30. évfolyam	2. szám
------	--------------	---------

=====

T A R T A L O M

	Oldal
Van Putte, N.W.: A RINGDOC hasznosítása egy közepes méretű gyógyszergyárban	91
BELBENOIT-AVICH, Pierre-Marie: A hiányzó folyóiratszámok pótlása. Egy új, on-line elérhető, nemzet- közi főlőspéldány katalógus: az IICCD	97
BONNET, Penelope - FORRESTER, William H. - JONES, Richard M.: A British Medical Association Nuffield Library multja, jelene és jövője	101
LEFEBRE, Carol - FORREST, Maureen: A Cairns könyvtár: egész- ségügyi információszolgáltatás Oxfordban ..	113
KIS-PÁL Sándorné: Könyvtárközi kérések elemzése 1109 tétel alapján	123
KOLTAY Tibor: A referátumok szerkezete angol nyelvű orvo- si folyóiratainkban	133
BERECZ Katalin: Néhány adat a magyar könyvtári rendszer je- lenéről, hiányosságairól és jövőjéről	141

V i t a f ó r u m

ARATÓNÉ LUX Ágnes: Néhány gondolat a "Lehetnek-e rentábili- sak a könyvtári szolgáltatások?" című cikk- hez	155
---	-----

R e f e r á t u m o k - S z e m l é k

- Steiger, J.F. - Blum, B.: The Medical Media Library - Room facilities, hardware needs, software administration, acceptance by users.
/Orvosi Media Könyvtár. Elhelyezés, felszerelési igény, felhasználói elégedettség. Ism. KOLTAY Tibor/ 157
- Reis, Tovah - Peritz, Bluma C.: Information gathering behavior of the medical and para-professional staff at a teaching hospital.
/Orvosok és más diplomások információszerezési szokásai egy oktatókórházban. Ism. KOLTAY Tibor/ 160
- Tonosaki, Masaaki: Categorization of primary medical journals by their bibliographic structures' point of view. /Az orvosi folyóiratok osztályozása bibliográfiai szerkezetük alapján. Ism. KOLTAY Tibor/ 163

P e r s o n a l i a

- Vilmon Gyuláné 166
- Rózsáné dr. Vasas Livia 167
- K ö z l e m é n y e k - h i r e k 168

C O N T E N T S

N.W. van PUTTE: The usefulness of RINGDOC in a medium size pharmaceutical company	91
Pierre-Marie BELBENOIT-AVICH: To solve the problem of lacs of journal issues. A new on-line international catalogue of duplicates: the IICD	97
Penelope BONNET, William H. FORRESTER, Richard M. JONES: The British Medical Association's Nuffield Library. Past, present and future	101
Carol LEFEBRE, Maureen FORREST: The Cairns Library: an information service for health care in Oxford	113
Erika KIS-PÁL: Analysis of interlibrary loans on the basis of 1109 requests	123
Tibor KOLTAY: The structure of author-abstracts in Hungarian medical journals issued in English ...	133
Katalin BEREZ: Some data about the present of the Hungarian library system, its insufficiencies and future	141

D i s c u s s i o n

Ágnes ARATÓ-LUX: Some thoughts to the article "Can library services be profitable?"	155
---	-----

A b s t r a c t s a n d r e v i e w s

J.F. Steiger - B.Blum: The Medical Media Library - Room facilities, hardware needs, software administration, acceptance by users /Abstract by Tibor KOLTAY/	157
---	-----

T. Reis, B.C. Peritz: Information gathering behavior of the medical and para-professional staff at a teaching hospital /Abstract by Tibor KOLTAY/	160
M. Tonosaki: Categorization of primary medical journals by their bibliographic point of view /Abstract by Tibor KOLTAY/	163
P e r s o n a l c o l u m n	
Katalin VILMON	166
Livia RÓZSA	167
N e w s	168

A RINGDOC HASZNOSÍTÁSA EGY KÖZEPES MÉRETŰ

GYÓGYSZERGYÁRBAN

N.W. van PUTTE

Organon International bv.

Oss

Bevezetés

Közismert, hogy a kutatásra orientált gyógyszergyárak igen érdekeltek a szakirodalom felhasználásában. Ez azért van így, mert az új gyógyszerek kifejlesztéséhez több tudományág is kapcsolódik és a már piacon levő készítmények sem figyelhetők a szakirodalom igénybevétele nélkül.

Az Organon International egy közepes nagyságú holland gyógyszergyár, amely az Akzo gyógyszerészeti részlege. A Tudományos Információs Osztály feladata, hogy a tudományos szakirodalmat könyvtári és információs szolgáltatások formájában eljuttassa a gyár dolgozóihoz. Az információs szolgáltatások magukba foglalják a szelektív információterjesztést és a retrospektív irodalomkutatást.

Mindez csak akkor valósítható meg, ha megfelelő szakirodalmi információ-visszakereső rendszerek állnak rendelkezésre. Mindenekelőtt elengedhetetlen, hogy a gyár egészének, azaz a kutatói szervezeteknek, a készítményeket regisztráló és a meglevő készítményeket gondozó osztályoknak az érdeklődésére számot tartó minden témában legyenek hatékony visszakeresést biztosító, on-line adatbázisok. Harmadsorban, jó referátumokat is kell nyújtaniuk minden cikkhez, hogy a szelektív információterjesztés és a retrospektív irodalomkutatás eredményeit tovább lehessen segítségükkel finomítani.

Sok olyan rendszer létezik napjainkban, amely a gyógyszeripar érdeklődési körébe tartozó egy, vagy több tudományterület irodalmát dolgozza fel. Ezek nyomtatott formában, vagy on-line adatbázis

zisként, illetve mindkét módon elérhető. A legtöbb esetben azonban ezeket egy-egy tudományterület szakirodalmának feldolgozására hozták létre. A legnagyobb és ismertebb rendszerek a Chemical Abstracts/BIOSIS, az Index Medicus/Medline és az Excerpta Medica/EMBASE, amelyeket intenzíven használ a gyógyszeripar, így a mi gyárunk is. Mindazonáltal ezek közül egyik sem eredendően gyógyszerészeti irányultságú, és nem adnak minden cikkhez megfelelő referátumot; a referátumok vagy túl rövidek, vagy csak akkor kerülnek be az adatbázisba, ha a cikkhez van szerzői összefoglaló. Ez aláhuzza a Ringdoc-hoz hasonló rendszerek szükségességét. A Ringdoc-ot speciálisan a gyógyszeripar számára tervezték és azzal szoros együttműködve fejlesztik tovább. Feldolgozza a különböző tudományterületek gyógyszer-vonatkozású irodalmát és minden cikkhez megfelelő referátumot szolgáltat. Hasonló szolgáltatás az International Pharmaceutical Abstracts /IPA/ is, amely azonban kevésbé teljes, mint a Ringdoc és témája is némileg eltér attól, mivel eredetileg nem a gyógyszeripar, hanem kórházi gyógyszerészek számára fejlesztették ki.

A Ringdoc és jellemzői

A Ringdoc, amely a Pergamon-ORBIT és a DIALOG rendszereken keresztül on-line elérhető, 1964-ben kezdte meg működését. Korábban, 1980-ban és 1981-ben már ismertették, de az indexelési szemléletet 1983-ban felülvizsgálták. Jelenlegi fő vonásai a következők:

1. Minden egyes cikkhez valójában két referátumot ad a rendszer. Jeladó funkciójú mini-referátumokat, amelyek a legfontosabb információra szorítkoznak, és terjedelmesebb informatív referátumokat, amelyek több részletet tartalmaznak.
2. Mindkét típusú referátumot hetente, nyomtatott formában publikálják; a mini-referátumokat egy gyorstájékoztató folyóiratban, a bővebb referátumokat 60 kurrens tematikus füzetben és két teljes kiadásban.
3. A bővebb referátumok mikrofilmen is elérhető.
4. A mini-referátumok on-line időbeli korlátozás nélkül elérhető, a bővebb referátumokat hét hónapig tárolják.

5. Az on-line visszakereséshez kifinomult, a gyógyszer-vonatkozású információ megtalálásához speciálisan kifejlesztett lehetőségek állnak rendelkezésre, úgy mint különböző szintű kulcsszavak, a kontextuálisan kapcsolódó kulcsszavaknak "mondatokba" való rendezése, gyógyszerek és betegségek jelzői és szerep-indikátorai.
6. A kémiai szerkezetek visszakereséséhez kulcsszavak és a csonkolás lehetősége állnak rendelkezésre, továbbá tervezik egy grafikus topológiai rendszer kifejlesztését.
7. Rendelkezésre áll a Standard Drug File /SDF/, amely mind a létező, mind a potenciális gyógyszerekről tartalmaz információt. Ugyancsak tervezik ennek a fájlnek más területekhez tartozó és grafikus információval való kiegészítését.
8. Részletes kézikönyvek állnak rendelkezésre, amelyek többek között tartalmazzák az on-line kereséshez használható menüket. Ezek hard-copy vagy mikroszámítógépes formában is elérhetők.
9. Rendelkezésre áll egy kiterjedt tezaurusz, amely az ellenőrzött kulcsszavakat szinonimákkal és fölérendelt fogalmakkal tartalmazza.
10. Az információk intézményen belüli, belső felhasználására mágnesszalagok állnak rendelkezésre.

Több, mint egy on-line információkereső rendszer

A fentiek alapján is világos, hogy a Ringdoc kifinomult szolgáltatás és több, mint egyszerű on-line információkereső rendszer. A felhasználókkal fenntartott szoros kapcsolat nélkülözhetetlen és igen hasznos. Ez a kapcsolat az évente Európában, Japánban, az Egyesült Államokban stb. megrendezésre kerülő előfizetői találkozók formájában valósul meg. Ezeken a találkozók az előfizetők megismerkedhetnek a rendszer fejlődésével és lehetőségük van arra, hogy beszámoljanak a Ringdoc és a Derwent cég más szakirodalmi szolgáltatásai használatával kapcsolatos tapasztalataikról, továbbá javaslatokat tegyenek ezek továbbfejlesztésére és új szolgáltatások létesítésére.

Mindezek persze csupán a Ringdoc fő vonásai. Meg vagyok győződve arról, hogy előnyeit igazán csak a gyakori használat során ismerheti meg az ember. A mi tapasztalataink szerint a következő refe-

rátumok különösen értékesek, mivel igen sok időt takaríthat meg segítségükkel az információs szakember, aki könnyen és gyorsan pontosíthatja a keresési eredményeket, és az olvasó, a végfelhasználó is jól jár, mert gyakran nem kell elolvasnia az eredeti cikket.

Kiváló minőség

Nem hallgathatjuk el ugyanakkor, hogy a Ringdoc mennyiségileg korlátozott adatbázis, különösen, ha a fent említett nagy rendszerekkel hasonlítjuk össze. Való igaz, hogy az évente referált és indexelt cikkek száma alig haladja meg az ötvenezret, ami kisebb, mint a nagy adatbázisoké /de még mindig jelentősen meghaladja az IPA 10.000 tételét/. Ezzel együtt nem szabad szem elől tévesztenünk azt a tényt, hogy a cikkek gondos válogatása, a feldolgozásukra szentelt alapos, mélyreható munka kiváló minőségű információt szolgáltató adatbázist eredményez.

Kedvező ár

Egy alkalommal valaki azt mondta, hogy a Ringdoc más rendszereknél drágábbnak látszik, mivel előfizetési alapára meglehetősen magas. Így aztán néhányan feltették azt a kérdést is, hogy egy gyógyszergyári információs szolgálat meg tud-e lenni a Ringdoc nélkül. Észre kell azonban vennünk, hogy a Ringdoc nehezen hasonlítható más rendszerekhez, vagy adatbázisokhoz, mivel teljes körű szolgáltatást nyújt. A költség-haszon elemzés is nehezen végezhető el a Ringdoc esetében, mert itt a tisztán mennyiségi mutatók mellett egy sor minőségi tényező /pl. a referátumok értéke, a jó keresés jelentősége/ is szerepet játszik.

Következtetések

Szeretném tehát leszögezni, hogy véleményem szerint a Ringdoc sikere szigorúan azon múlik, milyen mértékben használják. Minél inkább élnek az általa adott lehetőségekkel, annál nagyobb hasznot hoz felhasználójának. A mi gyárunk kapja a gyorstájékoztató folyóiratot, a referáló folyóiratokat, egy sor tematikus füzetet, a referátumok mikrofilmjeit és a mágnesszalagokat. Az utóbbiak

segítségével mintegy 200 különböző profilt futtatunk havonta, házon belüli felhasználásra. Évente 500 retrospektív keresést végzünk a Ringdocból és ezek nyomán több mint 5000 referátumot másolunk és továbbítunk felhasználóinknak. A jeladó információ számára felhasznált referátumok száma még ennél is nagyobb.

Mindezek az anyagok nagy hasznára vannak gyárunknak. Nincs két-ségünk afelől, hogy anyagilag is megéri a Ringdoc-ot használni és meg vagyunk győződve arról, hogy ez így lenne más, közepes nagyságu gyógyszergyár, sőt, nagyobb gyárak esetében is. Ezt arra alapozzuk, hogy Európában, Japánban és az Egyesült Államokban nagy az ilyen gyárak aránya a Ringdoc előfizetői között, de nem-kereskedelmi érdekeltségű intézmények, pl. az FDA is használói közé tartoznak.

THE USEFULNESS OF RINGDOC IN A MEDIUM-SIZE
PHARMACEUTICAL COMPANY

N.W. van PUTTE

At ORGANON International, a Dutch pharmaceutical company the Scientific Information Department supplies the scientific literature by means of library services, retrospective searching and selective dissemination of information. Many different systems exist which cover the literature of one or more fields of interest of the pharmaceutical industry. They are heavily used, but they are not primarily drug oriented and none of them offers good abstracts.

Ringdoc has been specifically designed for the pharmaceutical industry. It provides mini-abstracts, which highlight the most important points and extended informative abstracts for more detail. Both types of abstracts are published in printed form as well. There is a sophisticated online retrieval system with special search facilities for drug-related information. Ringdoc maintains close liaison with its users in the form of regularly organized meetings. It is a less comprehensive system, but its selectivity is an advantage as it is its cost-effectiveness.

A HIÁNYZÓ FOLYÓIRATSZÁMOK PÓTLÁSA. EGY ÚJ, ON-LINE
ELÉRHETŐ, NEMZETKÖZI FÖLÖSPÉLDÁNY KATALÓGUS:

AZ IICCD

Pierre-Marie BELBENOIT-AVICH
Bibliothèque Universitaire, Section Santé
Lyon

Saját gyakorlatából minden könyvtár ismeri a folyóirathiányok, illetve a fölöspéldányok problémáját. Először is, sok szám meg sem érkezik, mert elvész a postán. A kiadók pedig nem küldenek helyettük ingyen példányt. Elég gyakran előfordul továbbá, hogy "becstelen" olvasók tönkretesznek folyóiratszámokat vagy egyszerűen ellopják azokat. Bármelyik fent említett eset következik is be, a végeredmény mindig ugyanaz: a folyóiratszám már elfogyott vagy a könyvtár nem képes másodszor is megvenni. Így a gyűjtemény hiányos lesz, és az olvasók kéréseit nem lehet teljesíteni. Ugyanakkor tudjuk, hogy minden könyvtáros kap olyan folyóiratokat - ajándékba vagy mutatóványszámként -, amelyeket a könyvtár részére már beszerzett, s így ezekre valószínűleg nincs szükségük.

Ez a kettősség arra készítette a könyvtárosokat, hogy a hiányzó számokról és a fölöspéldányokról listákat készítsenek. E jegyzékek elkészítése hosszú és unalmas munka volt. A listák alapján később fogaóni kellett a könyvtárak rendeléseit, ellenőrizni kellett azokat, s végül postázni kellett a folyóiratokat. Ha pedig a könyvtárnak csak egy példánya volt egy felajánlott folyóiratszám-ból, nagyon gyakran egyszerre több könyvtár is igényelte azt, így a könyvtáros kénytelen volt elutasító válaszokat írni.

Könyvtárunk is hosszú évekig rendszeresen nagy mennyiségű duplumszámot kapott nemcsak a kiadóktól, de például folyóiratszerkesztőségektől, egyetemi kutatóktól, kórházaktól is. Amikor 1986-ban három hét alatt csaknem 1300 folyóiratszámot küldtünk ajándékba, beláttuk, hogy ez a helyzet nem tartható sokáig. A SUNIST-tal /Serveur Universitaire National pour l'Information Scientifique et Technique/, amely a francia egyetemi könyvtárak adatbázisköz-

pontja, elkezdtünk közösen egy on-line fölőspéldány katalógust tervezni. A terv lényege az volt, hogy az on-line katalógusba a könyvtárak beviszik fölőspéldányaik adatait, ugyanakkor lekereshetik belőle azokat a folyóiratszámokat, amelyekre szükségük van. Gondosan kidolgoztunk egy rendszertervet. Mik voltak a problémák? A használoknak először meg kellett adniuk valamennyi folyóirat-cimet, ISSN számot, kötet- és füzetszámot, a példányszámokkal együtt. Ez utóbbi jelentette az igazi problémát. Vegyünk például egy évi tizenkét számban megjelenő folyóiratot, melynek csak az első, a harmas és a hetes számából van a könyvtárnak duplum példánya. A példányszámok is változók: az egyes számból 3, a harmas számból 2, a hetesből pedig 1 fölőspéldánya van. Szükséges, hogy a számítógépes program kezelni tudja ezeket a különbségeket, így - a példánál maradva - ha egy könyvtár kéri a hetes számot, a számítógép automatikusan elvégzi a törlést. Így mindenki számára nyilvánvalóvá válik, hogy a könyvtárban már nincs meg ez a szám. On-line katalógusunknak ez a legfontosabb jellemzője, azaz, hogy a nyilvántartott folyóiratszámok valóban hozzáférhetők.

Egy másik fontos kérdés a példányszámok módosítása. Lássuk újra az előző példát. Kezdetben az egyes számból három duplum példány volt nyilvántartva az on-line katalógusban, de a könyvtár állományából eltűnt ez a szám - például azért, mert ellopták. A könyvtáros elhatározza, hogy a fölőspéldány gyűjteményéből pótolja ezt a számot. Ekkor csökkentenie kell a számítógépben levő példányszámot, hiszen a nyilvántartott mennyiségnek hozzáférhetőnek kell lennie. Ellenkező esetben, azaz, ha a könyvtár olyan folyóiratszámból kap újabb példányt, amelynek adatait már betáplálták a számítógépbe, növelni kell a rendszerben levő példányszámot.

A rendszerhez végül egy elektronikus mail-box /"postafiók"/ is csatlakozik. Ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy ha valaki megtalál egy keresett folyóiratszámot a számítógépben, akkor megrendelheti, s a rendelés automatikusan továbbjut a folyóiratszám tulajdonosának mail-box-ába. Ezután a dokumentumot elküldik a kérő könyvtárnak. A rendszerben résztvevő könyvtárak számára a folyóiratszámok ingyenesek. Csak a postaköltséget és természetesen az adatbázisközpont on-line használatát kell megfizetni. A különböző országok közötti cserét le lehet bonyolítani a francia adatbázisközponton keresztül.

A rendszer 1987 óta működik on-line üzemmódban. Elsőként a francia orvostudományi és gyógyszerészeti egyetemek könyvtárai kapcsolódtak a rendszerhez. Ennek legfontosabb oka az volt, hogy a biomedicina területén a folyóiratok az információ nagyon lényeges eszközei, s ezért alapvető fontossága, hogy a gyűjtemények teljesek legyenek. Más tudományos könyvtárak is - köztük többen a humán tudományok területéről - nagyon gyorsan csatlakoztak hozzánk. Ugyanakkor néhány külföldi könyvtár is jelentkezett tagnak.

Az új helyzet bekövetkeztével a SUNIST-tal együtt elhatároztuk, hogy fejlesztjük a programot. Ekkor döntöttünk az adatbázis nevének megváltoztatásáról is. Az új név az IICCD /International and Interdisciplinary Collective Catalogue of Duplicates/ lett, s ez jól tükrözi az adatbázis új jellemzőit.

Természetesen folyamatosan keresünk új résztvevőket, új folyóiratcímeket és -számokat, hiszen az IICCD csak akkor válik igazán nagy rendszerré, ha sok tagja lesz, és nagy mennyiségű folyóirat-adatot tart nyilván. Jelenleg csak 80 könyvtár tagja a rendszernek. Nagyon fontos, hogy Franciaországon kívül más európai országok könyvtárai is csatlakoztak.

Kérésre on-line bemutatókat tartunk. A program francia és angol, a felhasználói kézikönyv francia, angol és olasz nyelvé.

A katalógus összesen mintegy 6000 címet tartalmaz. Ez kb. 80.000 folyóiratszámot - sokat közülük több példányban - jelent /1989-es adatok - a szerk./. Néhány hónap alatt 1200 példány talált gazdára. Folyamatosan növekszik a havi on-line kapcsolat időtartama.

Reméljük, hogy ez a katalógus, amely talán az első európai katalógus, közös erőfeszítéssel egyre fontosabbá és hasznosabbá válik nemzetközi értelemben. Ugy gondoljuk, hogy segítségével növekedni fog a különböző országok könyvtárai közötti együttműködés.

A SUNIST adatbázis központtal /cím: B.P. 112 38081 1'ISLE D'ABEAU Cedex, France/ való kapcsolathoz egy terminálra és egy azonosítóra /Network User Identifier/ van szükség. Ezek birtokában a következő kódal lehet kapcsolatba lépni a rendszerrel:

X208038001731

/ahol: X a nemzetközi kód

2080 208 Franciaország

O Transpac hálózat

38001731 a SUNIST Transpac kódja/

A kapcsolatfelvétel után egy üdvözlés jelenik meg a képernyőn és a hívónak ekkor azonosítania kell magát. Az "Entrez le nom de l'application" kérésre a LOG NAME-t, a "Mot de passe" után a password-öt kell beírni.

TO SOLVE THE PROBLEM OF LACKS OF JOURNAL ISSUES,
A NEW ON-LINE INTERNATIONAL COLLECTIVE CATALOGUE
OF DUPLICATES: THE IICCD

Pierre-Marie BELBENOIT-AVICH

The author describes a new on-line catalogue of duplicates of journals issues, the International Interdisciplinary Collective Catalogue of Duplicates /IICCD/, run in France but open to all of the countries.

The catalogue solves the important problem of the lack of journal issues facilitating a quick way of identifying the possible substitutes of lost or damaged issues. It offers nearly 6.000 titles, that means 80.000 issues, a lot of them in several copies.

A BRITISH MEDICAL ASSOCIATION NUFFIELD LIBRARY
MÚLTJA, JELENE ÉS JÖVŐJE

Penelope BONNET, William H. FORRESTER, Richard M. JONES
British Medical Association
London

A British Medical Association /Brit Orvostudományi Társaság/, korábbi nevén Provincial Medical and Surgical Association 1832-ben alakult, nagy részben Charles Hastings, a worchesteri Királyi Kórház orvosa kezdeményezésére, akit nyugtalanított, hogy sok értékes munka megy veszendőbe, mivel Londonon kívül az országban nem voltak meg az orvosok közötti kommunikáció eszközei. Megalapításakor a társaság fő célja a tudományos információ közvetítése volt. 1856-ban Londonba tette át székhelyét és felvette a British Medical Association /BMA/ nevet.

1834-ben javaslat született arra, hogy a BMA létesítsen könyvtárat, mivel azonban a gyűjtemény elhelyezésére nem állt rendelkezésre megfelelő épület, a kérdést elnapolták. 1887-ben a BMA új épületbe költözött és az a javaslat született, hogy a tanácsstermeken kívül a társaság helyiségeit nyissák meg a tagok számára olvasás és írás céljaira. Ernest Hart, akkor a British Medical Journal szerkesztője, vetette fel, hogy ezeket a helyiségeket egy orvosi referenz könyvtár céljaira használják fel. A társaság sok tagja adományozott könyveket, ami a BMA könyvtárának magját jelentette. Ernest Hartot tiszteletbeli könyvtárossá nevezték ki. Ő maga száz könyvet adományozott a könyvtárnak, köztük Vesalius 1555-ben Bázelen kiadott "De humani corporis fabbrica..." című könyvének egy kitűnő állapotban lévő példányát.

Ez a nagyméretű folio kötet, mintegy 200 fametszettel illusztrálva, az anatómia alapjait tette le és megnyitotta az utat William Hunternek a következő évszázadban tett élettani felfedezéseihez. 1925-ben Charles Hastings könyvei, amelyek közül sokat apósától, William Woodyatt-tól, a medicina klasszikusainak szenvedélyes gyűjtőjétől örökölt, a könyvtárhoz kerültek és ma igen értékes történeti gyűjteményt alkotnak.

Az adományokon kívül a könyvtár állományának építésében nagy segítséget nyújtott a British Medical Journal. Az ismertetésre beküldött könyvek a könyvtárba kerültek és a BMA folyóiratainak cse-reprogramjai lehetővé tették, hogy a könyvtár kitűnő, mindenekelőtt a kontinensről származó folyóiratállományt építhessen fel.

A XX. század közepe táján a könyvtár 40.000 kötet könyvvel és évi 2.000 folyóirattal az Egyesült Királyság egyik legnagyobb általános orvosi könyvtárává nőtte ki magát.

Ernest Hart halála után, 1898-ban a könyvtár élére Spencer Honeyman került, őt 1929-ben T.J. Shields követte. Shields a Royal Society of Medicine /Királyi Orvosi Társaság/ segédkönyvtárosa volt, mielőtt a BMA könyvtárához került. Több mindennel hozzájárult a könyvtár fejlesztéséhez, így az olvasói információkérésekre bibliográfiai összeállításokat készített, könyvtárközi kölcsönzést bonyolított le a National Central Library /Nemzeti Központi Könyvtár/ közvetítésével és kifejlesztette a brit orvosi könyvtárak közötti együttműködést.

Amikor a BMA jelenlegi székházába, a Tavistock Square-re költözött, a ma Hastings Room néven ismert helyiségbe került, ahol az olvasóasztalokat a plafontól a földre érő polcok vették körül.

1947-ben a könyvtár tovább költözött a kerti szárnyba, ahol két emelet és egy alagsor /a háború alatt óvóhely/ állt rendelkezésre. A gyors növekedés következtében azonban az elhelyezés és raktározás egyre nehezebb lett. 1961-ben a Nuffield Alapítvány nagyobb összeget adományozott a meglevő épület radikális rekonstrukciójára. Az új könyvtár - a Nuffield Library - 1963-ban nyílt meg. Ma három emeletet és az alagsort foglalja el, a korábbinál sokkal jobb olvasótermekkel, elektromos mozgatható tömör raktári állványokkal és az emeletek között könyvszállító lifttel.

1960-ban Mr.Shields nyugalomba vonult és kinevezték az első szakképzett könyvtárost. A könyvtár ettől fogva professzionális szolgáltatást nyújt a BMA tagjainak. A korábban durva tárgyi csoportosításban elhelyezett könyvek szakrend szerint találhatók meg. A gyorsmásoló, az irodalomkutatási szolgálat a társaság minden tagjának rendelkezésére áll, akár levélben, akár személyesen jelentkezik.

A posztgraduális központok kifejlődése századunk hatvanas éveiben kisebb orvosi könyvtárak hálózatát eredményezte országszerte. 1968-ban a BMA kezdeményezte, hogy a Nuffield Librarynek legyenek közületi felhasználói, így téve lehetővé e kisebb könyvtárak számára, hogy a BMA könyvtárának széles körű szolgáltatásait igénybe vehessék. A közületi felhasználók másolatokat kaphatnak, 5 évnél régebbi könyvet kölcsön kaphatnak és használhatják a számítógépes irodalomkutatást. Mivel a British Library Document Supply Centeren keresztül történő könyvtárközi kölcsönzés költségei egyre növekszenek, a közületi felhasználók egyre nagyobb mértékben élnek a Nuffield Library adta lehetőségekkel. Ezek száma ma 289.

1985-ben, a BMA épületének rendbehozatalakor a Great Hall /Nagyterem/ adott helyet egy tágas olvasóteremnek, faltól-falig könyvespolcokkal és munkahelyiségekkel a könyvtári személyzet számára. Az alagsorba 1500 lábnyi mozgópolt került és új technológiával szerelték fel. Ezzel egyidőben, élve a lehetőséggel, a könyvtár szerepének újraértelmezésére is sor került. Ennek értelmében felhasználói korszerű igényeit kielégítendő a régi folyóiratok és könyvek az orvosi irodalom teljességét 1950-ig gyűjtő Wellcome Institute for the History of Medicine /Wellcome Orvostörténeti Intézet/ állományába kerültek. A Nuffield Librarynek továbbra is van egy kisebb történeti gyűjteménye, amely a könyvtár 50.000 kötett könyvét és 3.000 kötött folyóiratát /ebből 1.100 kurrens/ egészségi ki. Személyzete 12 fő, ebből 4 szakképzett könyvtáros. Az új Nuffield Libraryt 1986-ban a walesi hercegnő nyitotta meg.

Az új technológia már az 1990-es évek igényeinek kielégítését szolgálja. Az olvasóteremben két mikroszámítógép áll lemezegységgel és modemmel, amelyek segítségével az olvasók maguk végezhetnek keresést külső adatbázisokban, vagy jegyzeteiket közvetlenül szövegszerkesztőbe írhatják és ki is nyomtathatják jó minőségű printerrel, vagy éppen fényszedő segítségével. Ezzel a lehetőséggel nemrégiben egy amerikai professzor élt, aki hat hónapig dolgozott a könyvtárban orvosi etikai témájú könyvén. A könyvtárban végezte a kutatást, megírta az egyes fejezeteket, lemezre mentve az anyagot, majd elküldve titkárnőjének, aki a saját rendszerüket használva megszerkesztette azt.

Az egyik olvasói IBM AT számítógéphez egy Philips CM 100 CD-játszó készülék is hozzá van csatolva. CD-ROM-on jelenleg két

adattár elérhető a könyvtárban: a Medline /a CSA verzió/ és a Compact Library AIDS. Az utóbbi a Medline-ből tartalmaz AIDS-vonatkozó bibliográfiai tételeket és az AIDS-ről szóló cikkek teljes szövegét nyolc jelentős folyóiratból, köztük a British Medical Journalból, továbbá a brit Bureau of Hygiene and Tropical Diseases AIDS adattárját. A CD-ROM rendelkezik az on-line keresés legtöbb előnyével, Bool operátorokat használva összekapcsolhatók a keresőszavak, ami képessé teszi a felhasználót arra, hogy viszonylag rövid idő alatt komplex keresést végezzen és specifikus keresési eredményt kapjon. A szoftver könnyen használható, szabadszöveges keresési lehetőséget ad a felhasználó kezébe.

A CD-ROM-ot igen aktívan használják olvasóink és munkatársaink. Az előbbiek számára nem feltétlenül szükséges, hogy legyen előzetes gyakorlatuk az on-line keresésben. A könyvtári személyzettől kapott rövid eligazítás nyomán legtöbbször kitűnően végzik a keresést maguk is. Egész képernyős kisegítő információk /help/ állnak rendelkezésre, hogy a felhasználót támogassák a keresésben. Mivel on-line keresés is kapcsolódik ehhez, az olvasók átfuthatják a bibliográfiai leírásokat, referátumokat, mielőtt kinyomtatják az egész keresési eredményt, vagy annak egyes tételeit. Az olvasókra nagy benyomást tett a keresés gyorsasága és az a plusz élvezet, amit az nyújt, hogy nem kell átrágni magukat az Index Medicus egész évfolyamain. A CD-ROM segítségével a könyvtár dolgozói az olvasói információkérésekre rövid bibliográfiai listákat tudnak küldeni. Ezek referátumokat is tartalmaznak és gyorsan, költség-növekedés nélkül előállíthatók. Évente mintegy 340 kérést tudtunk így megválaszolni.

A teljesebb keresést, vagy a Medline-on és az AIDS-en kívül egyéb adattárakat is igénybe vevő kereséseket igénylő olvasók számára végzünk on-line irodalomkutatókat. Ezek száma az utóbbi években jelentősen megnövekedett. 1986-ban 250, 1987-ben 336, 1988-ban 427 keresést végeztünk.

Ezeknek a kéréseknek a teljesítésére a Data Start használjuk és úgy tűnik, hogy a kérések többségénél a legjobb eredményt a Medline adja. A Medline on-line 1966-ig visszamenőlegesen kereshető, míg CD-ROM-on retrospektivitása csak 1982-ig terjed. 150 adattár elérhető el a Data Startnál, amelyek mindegyike alkalmas információkérések kielégítésére. A BMA tagjainak akkor is végzünk

irodalomkutatást, ha a kérés nem orvosi tárgyú. A Data Star lehetővé teszi, hogy a fájlok között mozogva is kereshessünk, hogy felderíthessük, mely adatbázis adja a legjobb eredményt. Erre a keresésre a BIOSIS bizonyult a legalkalmasabbnak.

Olvasóinkat arra ösztönözzük, hogy a könyvtárban maguk végezzék el kereséseiket. Hatalmas mennyiségben keletkezik az orvostudományi irodalom és az orvosoknak - más tudósokhoz hasonlóan - lépést kell tartaniuk szakmájuk fejlődésével. Ez igen időrabló és ha nem tudják hogyan végezzenek számítógépes irodalomkutatást, betegek és kutatási programjuk számára életfontosságú információkat téveszthetnek szem elől. A BMA Library and Scientific Division /Könyvtári és Tudományos Szakosztály/ összeállított egy gyakorlati utmutatót az orvosi könyvtárak használatáról és többek között foglalkozik a keresési technikákkal is /1/.

Hosszu évek óta alapvetőnek tekintjük a katalógusok számítógépesítését. 1987-ben egy sor számítógépes katalógizálási rendszert tanulmányoztunk és gondos mérlegelés után a Microvax 2000 gépen működő CAIRS szoftvert választottuk, mivel az megfelelt a következő követelményeknek:

1. a katalógus specifikációi feletti nagyfoku felhasználói kontroll,
2. kifinomult és hatékony on-line feldolgozás,
3. az a képesség, hogy a könyvekből és a más dokumentumokból származó bibliográfiai információt integrálja,
4. felhasználó-barát egység beiktatása a ritka használók számára.

1988 elején egy tesztállományt vittünk be, amely nemcsak a tesztelést tette lehetővé, hanem egyes jellemzők szükséges javítását is. Év végére 6000 rekord volt a fő könyvgyűjtemény és 428 a történeti gyűjtemény rendszerében. A kiválasztásnál figyelembe vett nagyobb kész rendszerekkel szemben a CAIRS megfelelő mértékben rugalmas ahhoz, hogy különböző gyűjtemények anyagát tárolja, illetve dolgozzon azokkal. Jelenleg három ilyen gyűjtemény van: a fő könyvgyűjtemény, a történeti gyűjtemény és a tesztállománynak alapot adó gyűjtemény. 1989-ben mindehhez hozzájön a periodika-gyűjtemény és az év végére a könyvállomány rekordjainak a száma el fogja érni a 22 ezret. A szoftver lehetővé teszi, hogy megha-

tároljuk a rekord szerkezetének legfontosabb jellemzőit. Mivel minden gyűjtemény önálló, független a másiktól, a mezők számát és hosszát, egy-egy mező invertálásának módját, valamint az out-put formátumokat úgy határoztuk meg, hogy megfeleljenek a különböző források, azaz a könyvek, történeti könyvek, jelentések és sajtóközlemények által támasztott követelményeknek.

A CAIRS megadja azokat a kedvező lehetőségeket, amelyeket az on-line feldolgozás kínál, megengedve a teljes Bool-logika alkalmazását a kontrollált szókincsben és a szabad szövegben; biztosítja a csonkolás, a tárolt keresőprofilok és a tezaurusz-ellenőrzés lehetőségét. Az indexelést úgy módosítottuk, hogy messzemenően kihasználhassuk a Bool operátorokkal való keresés előnyeit: a MeSH földrajzi és formai modifikátorai /subheadings/ az eredeti kapcsolt forma helyett önálló deszkriptorokként szerepelnek.

A specifikus releváns információ visszakeresésén kívül a CAIRS szoftver nagy rugalmasságot biztosít a bibliográfiai információ kisugárzás előtti megformálásakor. Négy különböző out-put formát használhatunk on-line: nyilvános hozzáférés, hozzáférés a könyvtári személyzet számára /rövidített formátum/, könyvtári karbantartási hozzáférés /körözési és beszerzési információval/, teljes formátumu hozzáférés /a teljes rekord ellenőrzésére/. Ez a rugalmasság lehetővé teszi a könyvekből és a nem-könyv jellegű dokumentumokból származó bibliográfiai információ integrálását. Például a kamaszkori alkoholizmus témájában a könyvek között végzett keresés eredménye külön fájlban tárolható, megszerkeszthető az irreleváns információ elhagyásával, majd kombinálható a Medline-ban végzett irodalomkutatással.

A CAIRS-nek van menü változata, amelyet SCAT-nak neveznek. Mint a katalógus más részeinél is, ki tudtuk alakítani a menüdialogust és a felkinált hozzáférési pontokat. A felhasználónak nincs szüksége a katalógus elérésére vonatkozó előzetes ismeretekre - a parancsok a képernyő alján láthatók és bármely fázisban konzultációs lehetőséget biztosítanak a segítő menük /help menu/. A SCAT menü a képernyőn a következőképpen jelenik meg:

BMA on-line katalóguskeresés

Válassza ki a kívánt keresési mód számát /1-től 15-ig/ és nyomja meg a megfelelő billentyűt!

Figyelje az üzenetet a képernyő alján!

Ha a kezdés előtt HELP-et kér, tartsa lenyomva a SHIFT és ENTER billentyűket és a "?" billentyűt.

1. Keresés szerző szerint /egyéni szerző/
2. Keresés szerző szerint /testületi szerző/
3. Keresés cím szerint /vagy kulcsszó szerint/
4. Keresés tárgy szerint /Medical Subject Headings/
5. Keresés sorozatok szerint

Ha a rendszer SEARCH KEY /keresési kulcs/ üzenetet ad, írjon be a rendelkezésre álló helyre legfeljebb 20 karakteres szöveget és nyomja le a RETURN gombot.

Ha az olvasóteremben található összes könyv, azaz mintegy 10 ezer adatai bekerülnek a rendszerbe, ott is lesz egy terminál, amely kizárólag SCAT elérésű lesz és a ritkább használók is könnyen tudnak majd élni vele.

Egy teljesen operatív Új Szerzemények Jegyzéke c. kiadványt fogunk körözni testületi felhasználóink között, teljes mértékben kihasználva a CAIRS-nak azt a képességét, hogy segítségével elkülönített tartományokban kereshetünk /pl. az utolsó negyedévben érkezett könyvek között/ és az információt újraformálhatjuk.

A rendszert on-line keresésre is rendelkezésre bocsátjuk belső és külső felhasználóknak; minél több rekordot tartalmaz, annál hasznosabb lesz, főként az olyan külső felhasználók számára, mint a mi testületi felhasználóink.

1987-ben megszületett az a javaslat, hogy tegyük lehetővé felhasználóink számára az elektronikus úton történő információkeresést. A könyvtárnak volt már telefaxa és telexeket is kapott a British Telecom BTGOLD szolgáltatásának keretében. Olyan szolgáltatást kívántunk kifejleszteni, amelyben a felhasználó élhet a meglevő felszerelések adta lehetőségekkel és amelyben költségei maximum a szolgáltatások eléréséhez szükséges telefonhívás költségeit érik el. Éppen ezért, továbbá amiatt, hogy ebben az időben számtalan "kisebb" postai sztrájk volt, úgy határoztunk, hogy egy olyan rendszerrel kísérletezzünk, amely a BTGOLD elektronikus postaládáit használva lehetővé teszi, hogy elektronikus "úrlapokat" alkalmazzunk, amelyeket az olvasók töltenek ki.

A Telecom Gold elektronikus postafiók szolgáltatás, amelyet ma Dialcom-nak hívnak, nyílt rendszer és minden felhasználó számára rugalmasságot biztosít, hiszen minden egyes postaláda az egyéni igényekhez alakítható. Az "ürlapok" segítségével ez a rugalmasság még nagyobb. Ha bizonyos adatokat havonta össze kell gyűjteni, vagy egy standard megrendelőlapot kell kitölteni, akkor ezeket az ürlapokat kialakíthatjuk a Telecom Gold viszonylag egyszerű szoftverét használva. Mivel különböző szolgáltatásokat nyújtunk, öt ilyen ürlapot használunk.

A Telecom Gold segítségével a BMA egyik elektronikus postaládáját úgy alakítottuk, hogy bárki, aki odakapcsolódik, egy menüt fog látni /ld. lejjebb/. Ennek megfelelően kiválaszthatja a megfelelő szolgáltatást és kitöltheti a kiválasztott kérdőívet.

Szolgáltatások menüje

1. feljegyzés küldése
2. jelentés/ek/ vásárlása
3. könyvkérés
4. fénymásolat-kérés
5. irodalomkutatás-kérés
6. teljes fájl továbbítása a BMA könyvtárába
7. testületi felhasználók információja
8. kilépés

Kérem, hogy válassza ki a megfelelő menüt /1-8/ és nyomja meg a RETURN billentyűt.

Ahogy az a menüből is látható, a felhasználó könyveket kérhet kölcsön, a Nuffield Library-ban tárolt folyóiratokból fénymásolatot kérhet, számítógépes irodalomkutatást igényelhet, megrendelheti a BMA Board of Science and Education /Tudományos és Oktatási Bizottság/ által kiadott jelentéseket és üzeneteket küldhet a könyvtárnak. A 6. opció lehetővé teszi, hogy a felhasználók off-line rendszerben készítsék elő szövegüket, majd betöltsék a rendszerbe, időt takarítva így meg. A 7. opció megmutatja, milyen előnyökkel jár a BMA könyvtárában a testületi felhasználói státusz.

Hogy csatlakozhassanak ehhez a rendszerhez, a felhasználóknak nem kell semmilyen speciális felszerelést megvásárolniuk, ha eddig

is végeztek on-line irodalomkutatásokat külső adatbázisokból. Ha nem, szükségük van egy mikroszámítógépre, vagy egy terminálra, egy modemre és kommunikációs szoftverre. Nem szükséges, hogy a Telecom Gold felhasználói legyenek, mivel az identifikátort és a passwordöt a menürendszerű postaládában megadjuk. Ennélfogva a felhasználónak csupán azt a telefonköltséget kell viselnie, amely a rendszer felhívásakor jelentkezik. A postaláda biztonsága kitűnő, mivel a felhasználó csak a menü kínálta lehetőségekből választhat, másra nincs lehetősége. Bármí mást tesz ugyanis, újra a menü jelenik meg.

Az Elektronikus Megrendelési Szolgálat immár mintegy egy éve működik és főként testületi felhasználóinknak propagáltuk, mivel valószínű, hogy azok rendelkeznek leginkább a használatához szükséges felszereléssel. Jelenleg 289 testületi felhasználónkból 20-30 él ezzel a lehetőséggel. Egyesek szinte minden nap igénybe veszik ezt a szolgáltatást, mások hetente, vagy havonta. Felhasználóink az Egyesült Királyság területén sokfelé, Skóciától Cornwallig megtalálhatók. Az egyidőben kapott kérések száma 15 volt, de ez a szám a jövőben várhatóan növekedni fog.

Az elektronikusan érkező másolatkérések száma kicsi a postán, telefonon érkező kérések számához viszonyítva, de növekvő tendenciát mutat. Az Elektronikus Megrendelési Szolgálat segített válaszadásunk gyorsaságának növelésében, egyszerűen azért, mert csökkenti a kérés beérkezésének idejét. Ahogy egyre több könyvtárunk szerez be on-line kereséshez szükséges felszerelést, várható, hogy ezt az elektronikus szolgáltatást még többen fogják igénybe venni.

1988-ban a könyvtár 120.000 oldal fénymásolatot szolgáltatott, ami az előző évihez képest 33 %-os növekedést jelent és várható, hogy ez a mennyiség 1989-re tovább fog növekedni. Másolatot a BMA tagjainak a világ minden tájára küldünk és a nem-tagok is kaphatnak magasabb térítés ellenében. Amikor az új könyvtár megnyílt, telefax készüléket állítottunk be, amely lehetővé teszi, hogy sürgős kérésre a világ bármely részébe percek alatt küldjünk fénymásolatot. Az elektronikus postaláda, vagy telefax útján érkező sürgős kérés faxon még aznap megválaszolható, gyakorlatilag a kérés beérkezését követően percek múlva.

A könyvtárnak van mikrofilm-kamerája és a régi anyagok mikrofilmre vétele megkezdődött. Ennek kettős haszna van: megvédi az egyébként könnyen rongálódó ritka anyagot és helyet takarít meg az újonnan érkező anyagok számára. A BMA tagok olvasótermében rendelkezésre áll egy mikrofilm/mikrofiche olvasó-visszanagyító készülék.

Bár a BMA tagjai számára a könyvtár, mint sajátjuk, teljes mértékben rendelkezésre áll, azok számára, akik nem lehetnek tagjai, is biztosítjuk a használat lehetőségét. Az olvasójegyek lehetnek évesek, havi, heti vagy napi érvényességűek. Ez megadja a lehetőséget az orvosi témákon dolgozó olvasók számára, hogy használják a BMA könyvtárának gazdag forrásait. 1988-ban mintegy 270 olvasó élt ezzel a lehetőséggel.

1988-ban a könyvtár négy egynapos tanfolyamot szervezett, amelyeken az "elektronikus információ" alapjaival ismertettük meg az orvosokat, kutatókat és a medikusokat. Ez az elektronikus rendszerek használatához szükséges felszerelések megismertetését, az adatbázisok lekérdezését és az elektronikus posta használatának ismertetését foglalta magába. Szó volt a számítógép működésének alapjairól, a korrekt szoftver kiválasztásának szükségességéről, vagy arról, mi az a modem. Mivel a rendelkezésre álló idő rövid volt, csak és elsősorban általánosságokról esett szó, nem pedig a specifikus kérdésekről. Az elektronikus információ a helyi hirdetőtábláktól a teljes szövegű /full text/ világadatbázisokig sok mindent értettünk. A tanfolyam célja és fő feladata a következő volt:

- hogy megtanítsa az elektronikus kommunikáció elveit,
- hogy bevezesse a résztvevőket a távadatelérésű adatbázisok és elektronikus postai rendszerek használatába,
- hogy bemutasson különböző számítógéprendszereket, beleértve a modemeket és szoftvereket,
- hogy ismertesse az elektronikus információforrások beszerzésének gyakorlati problémáit és azok megoldási lehetőségét.

Minden tanfolyam egy-egy napig tartott és ugyanazt a rendet követte. A későbbi tanfolyamokon, a résztvevők által kitöltött kérdőívekben javasoltak alapján, kisebb változtatásokat hajtottunk végre. Minden tanfolyam két részből állt. A délelőtti rész a számítógépes berendezésekkel, modemekkel és a kommunikációs szoftverekkel

foglalkozott. A délutáni részt az adatbázisok és az elektronikus posta használatának szenteltük. Gyakorlati foglalkozásokat is szerveztünk és a Data Startól, illetve a Profiltól kapott ideiglenes password segítségével a résztvevőknek módjuk nyílt arra, hogy valószínű kereséseket végezzenek több adatbázist elérve.

A jövőben a könyvtár szolgáltatásainak az egész világban található felhasználókra való kiterjesztését tervezi. Az elektronikus kommunikáció sebességének és egyszerűségének növekedése azt jelenti, hogy az orvosok elsőrendű fontosságúnak fogják találni gyakorlatukban, hogy a legfrissebb információt és ellenőrzési lehetőségeket használjanak, hiszen ezek jól elérhetők. A teljesen automatizált katalógussal lehetségessé válik, hogy rendszeresen szolgáltatassunk tematikus könyvjegyzékeket és az egyéni kérésekre információt szolgáltatassunk, így biztosítva az orvosok számára, hogy naprakész ismereteik legyenek a szakirodalom ujdonságairól.

Szeretnénk fejleszteni a testületi tagság intézményét. Már ma is lehetséges a BMA katalógusának külső elérése. Ha majd a teljes katalógus on-line elérésű lesz, nagy előnyt fog jelenteni a kisebb könyvtáraknak és valószínűleg az orvosoknak is az egész országban. A fejlődő országok orvosi könyvtárainak szakértői közreműködést, tapasztalat- és dokumentumcserét ajánlunk.

A könyvtári automatizálás az elmúlt három-négy évben nagy lépéseket tett előre. A gyors ütemben növekvő technológiai fejlődés mellett lehetetlen, hogy megjósoljuk, milyenek lesznek az orvosi könyvtárak 10 év múlva. A BMA arra törekszik, hogy a fejlődés élvonalában haladjon előre, nemcsak felhasználóinak kiszolgálása érdekében, de a könyvtáros kollégáknak is szolgálva az egész világon.

Irodalom

1. British Medical Association: Medical Libraries: a user guide.
London, BMA, 1987.

THE BRITISH MEDICAL ASSOCIATION'S NUFFIELD LIBRARY
PAST, PRESENT AND FUTURE

Penelope BONNET, William H.FORRESTER, Richard M.JONES

Already in 1834, two years after the British Medical Association was formed, there had been a proposal to form a library. In 1887 as the BMA moved to new premises rooms were opened to members for reading and writing and furnished with a medical reference library, mainly from donations of the members of the Association.

By the mid 20th century the library had become one of the largest general medical libraries of the United Kingdom. In 1925 as the BMA moved to its present premises, the library was housed there. In 1947 it moved to the garden court of the same building and enjoyed two floors and a basement, however accomodation and storage soon became a problem.

In 1961 a grant was given by the Nuffield Foundation to build a new library, which was opened in 1963. In 1985 a new reading room was formed.

The library holds a small historical collection in addition to 50.000 monographs and 3.000 sets of journals of which 1,100 are taken currently. There is a staff of 12 librarians. Two databases /Medline an Compact Library AIDS/ are available on CD-ROM and on-line searches are undertaken using mostly Medline. The on-line catalogue of the library and the use of electronic mailbox services are described in detail.

In 1988 the library provided 120.000 pages of photocopies and courses for physicians, medical library staff and medical students on the basics of "electronic information" were held.

A CAIRNS KÖNYVTÁR: EGÉSZSÉGÜGYI INFORMÁCIÓSZOLGÁLTATÁS
OXFORDBAN

Carol LEFEBRE és Maureen FORREST
Cairns Library, John Radcliffe Hospital,
Oxford

A Cairns Könyvtár 1979-ben megnyílt John Radcliffe oktató kórházban működő szakkönyvtár. Van egy fiókkönyvtára is a Radcliffe Infirmaryben. A könyvtár fenntartói a National Health Service /NHS/* és az Oxfordi Egyetem könyvtári tanácsa. A könyvtár az ezekhez a szervezetekhez tartozó összes alkalmazottat és hallgatót kiszolgálja, így az ő információs szükségleteik határozzák meg a szolgáltatások célkitűzéseit és feladatait. A felhasználókat három kategóriába sorolhatjuk.

Gyakorlati szakemberek: orvosok, nővérek, terapeuták, vezetők és irányítók, valamint az egészségügy egyéb szakemberei.

Oktatási szakemberek: tanárok és oktatók, valamint nappali és részdíjs képzésben résztvevő hallgatók.

Kutatók: mindazok az alkalmazottak, akik fő munkaidejükben egészségügyi ellátással kapcsolatos kutatási tevékenységet végeznek.

Gyakorlati szakemberek

A gyakorlati szakemberek az NHS /állami egészségügy/ alkalmazásában állnak, összetételük vegyes. A kórház összes dolgozója használhatja a könyvtárat és mindenki - beosztásától vagy foglalkozásától függetlenül - azonos jogokkal veheti igénybe a szolgáltatásokat. Az olvasók információs igényei azonban igencsak eltérnek. A magasabb beosztásban lévő orvosok pl. összetett kezelési módszerekre vagy egy tünetegyüttes kombinációjára vonatkozóan kérhetnek információt; az ápolószemélyzet a kórházi ápolás pszichológiai hatásairól igényelhet információkat; a terapeutákat valószínűleg a technikákról szóló könyvek érdeklik; a gazdasági, irányító szakemberek pedig tényeket és számokat használnak; a segéd-személyzetet pedig a munka- és egészségvédelmi előírások érdekelhetik.

* Az angoliai állami egészségügyi szervezet.

A kórház alkalmazottain kívül a könyvtár a városban dolgozó más egészségügyi dolgozókat is kiszolgálja. Nekik is sajátos információs szükségleteik vannak; továbbá számos gondot jelent, hogy a könyvtárba oda kell utazniuk.

Az oktató személyzet

A John Radcliffe kórház területén található a klinikai orvostudományi, ápolási és radiográfiai iskolák.

A klinikai orvostudományi iskola az oxfordi egyetem klinikai orvostudományi fakultásának része. Hároméves képzést nyújt olyan hallgatóknak, akik valamely klinikai gyakorlat előtti fokozatot /preclinical degree/ már megszereztek. Évente mintegy száz hallgatót vesznek fel. Ezek betegekkel foglalkoznak amellet, hogy előadásokon és gyakorlati foglalkozásokon /kiscsoportos, személyre szóló oktatásban/ vesznek részt. A klinikai orvostudományi fakultás számos, a kórházon belül működő tanszéket is kiszolgál. Ezeknek a tanszékeknek a dolgozói kutatással foglalkoznak, de betegeket is kezelnek és szorosan együttműködnek az NHS alkalmazásában álló orvosokkal.

Meg kell jegyezni, hogy az orvosi szakirodalom zöme a Radcliffe Természettudományi Könyvtárban, azaz a Bodleian könyvtár természet-tudományi gyűjteményében, az egyetem legnagyobb könyvtárában kapott helyet.

Kötelesspéldányt gyűjtő könyvtarként minden brit kiadványból kap egy példányt, így összes pénzét külföldi anyagok beszerzésére fordíthatja. E nagy gyűjtemény közelsége a Cairns könyvtár számára nagy előny. Az utóbbi egyik dolgozója a Radcliffe Természettudományi Könyvtárban dolgozik, hogy a könyvtárközi kölcsönzési igényeknek eleget téve fénymásolatokat készítsen az állomány keresett darabjairól. A további együttműködés kérdésében, különösen a beszerzést illetően, tárgyalások vannak köztünk.

Az ápoló-iskola alapfoku kurzusokat és a szakképzett nővérek számára számos rövid középfoku szaktanfolyamot szervez. Van bábaképzőjük is. Jelenleg az alapfoku nővértanfolyam olyan formában működik, hogy a tanulók fizetett alkalmazásban állnak, bár idejük bizonyos százalékát az egész napos elfoglaltsággal járó tanulásnak szentelik. Ezt a képzést 1989. szeptemberétől diplomát adó képzéssé alakítják át; a résztvevők "nappali tagozatos" hallgatók lesz-

nek és az osztályokon végzett bármilyen munka beszámít a képzésükbe. Két helyen folyik majd az oktatás: a kórházban és az oxfordi műszaki főiskolán, amely majd a diplomát is adja. Ennek az izgalmas új fejleménynek igen messzire vezető következményei lesznek és a műszaki főiskola könyvtárával már meg is kezdődtek a megbeszélések.

Mind az alapfoku, mind pedig a középfoku képzés tanárai és hallgatói igénybe vehetik a könyvtárat. Az alapvető tananyagként használt munkákon és kézikönyveken túl, a szakdolgozatokhoz és egyéb dolgozatokhoz is szükségük van információra. A megfelelő irodalom visszakeresését a téma "puha" /nem szabványos/ szakszókincse és az ápolási irodalom hiányosságai nehezítik. Ezzel szemben, a röntgen-iskola igen kicsiny, évfolyamonként mintegy 25 hallgató jár ide a három évfolyamos képzés keretében, és a hallgatóknak nagyon is egyszerű igényei vannak. Főleg kézikönyveket, alapmunkákat kérnek, de a könyvtárlátogatásuk sajátossága az, hogy sokszor hónapokig vannak kinn a könyvek a város határain túl, így módon a hosszabbítás és a könyvek visszahozatala problémát jelent.

A kutatók

Az egyetemi tanszékeken kívül, a kórházban helyet kapott számos olyan részleg is, amelynek fenntartását külső szervezetek vállalják, például az Imperial Cancer Research Fund /Brit Rákkutató Alapítvány/ és az állami költségvetésből működő Medical Research Council /Orvostudományi Kutatási Tanács/. E kutatók információs igényei igen összetettek, nagy mértékben folyóiratokat igényelnek és gyakran van szükségük on-line keresésre.

A szükségletek kielégítése

Annak érdekében, hogy a napi 24 órában, több műszakban dolgozó kórházi személyzet részére megfelelő szolgáltatást tudjon a könyvtár nyújtani, állandóan nyitva tart, de csak hétfőtől péntekig, reggel 9 és este 6 között van jelen könyvtáros. Ezzel a megoldással a könyvtár erősen támaszkodik a felhasználók közreműködésére. Sajnos, néhány olvasó felelőtlen magatartásának következtében az állomány veszteségei magasak, mivel jelenleg semmilyen biztonsági rendszer nincs bevezetve. Éppen ezért a rövid időre kölcsönözhető kézikönyveket és veszélynek kitett anyagokat zárt helyiségben helyeztük el. Ezekhez az anyagokhoz csak a könyvtáros munkaideje

alatt lehet hozzájutni. Ez a megoldás segítette a veszteségek csökkentésében. Minden szabadpolcos könyv és folyóirat kölcsönözhető, a kézikönyvek és más referenzs-anyagok, valamint a folyóiratok aktuális számainak kivételével.

Az állomány

Évente mintegy 800 kötetnyi könyvvel gyarapodik a gyűjtemény. Az oxfordi és londoni nagyobb könyvtárak közelsége szükségtelessé teszi, hogy a könyvtár régi anyagot gyűjtsön, így a régebbi kiadások kiselejtezésével az állományt egy többé-kevésbé állandó 15.000 kötetes szinten tartja. A könyvtár jelenleg 620 folyóíratra fizet elő, ezeket szinte kivétel nélkül kötteteli, és megőrzi. Kisebb audiovizuális gyűjteménye is van. A könyvek kiválasztása a könyvtáros dolga. A költségvetés szűkössége miatt az állományt nehéz megfelelő módon bővíteni, így az főleg kézikönyvekből, alaplívekből áll. Igen erősen szakirányú monográfiákat csak akkor veszünk meg, ha konkrét igény van rájuk. Szívesen vesszük az olvasóktól érkező beszerzési javaslatokat. A folyóíratrendeléseket évről-évre felülvizsgáljuk, és jelenleg igen rugalmasan dolgozunk. Gyakran mondunk le előfizetést azért, hogy új folyóiratokat próbáljunk ki. Az új folyóiratok olvasottságát figyeljük és teljes körű olvasottsági felméréseket is végzünk.

A személyzet

Az egészségügyi ellátás dinamikus terület, a naprakész információ létfontossága, így a könyvtári munkában a hangsúly a tájékoztatáson és nem a gyűjteményen van. Ez a felfogás a könyvtárosok idejének fokozott igénybevételét jelenti. A könyvtárnak hat képesített könyvtárosa /5 főállásban, egy részdíös foglalkoztatással/ és hat segédkönyvtárosa van /4 főállásban és 2 részdíös/, ők látják el a két helyszínen a munkát. A szakképzett könyvtárosok felváltva dolgoznak az információs pultnál és on-line keresést végeznek, ezzel az említett nyitvatartási időben biztosítják, hogy az olvasó mindig kapjon szakmai segítséget.

A dolgozók szakmai továbbképzését tevőlegesen elősegíti a könyvtár. Rendszeresen megvitatjuk a szolgáltatások helyzetét, tájékoztatjuk egymást az új fejleményekről. A beosztástól függetlenül mindenki részt vehet a megbeszéléseken és továbbképzési na-

pokon, míg a vezető könyvtárosok legalább évi egy országos, bentlakásos konferencián vesznek részt. Minden dolgozó kap házon belüli képzést különböző területeken és a kezdőknek szervezett oktatásban a könyvtári munka minden szakasza szerepel, továbbá sor kerül a megfelelő helyi könyvtárakban való látogatásokra is. A Library Association által jóváhagyott felvételi előkészítő tanfolyamra járhatnak a frissen végzett könyvtárosok. Van könyvtáros szakkönyvtár is. Az oktatásra fordított beruházást nagyon fontosnak tekintjük a dolgozók ösztönzéséhez és a szolgáltatások folyamatos fejlesztéséhez.

A felhasználók képzése

A könyvtár elrendezése a lehető legegyszerűbb annak érdekében, hogy könnyen lehessen használni, főleg ha nincs jelen könyvtáros. A könyvállomány szakrendben található a polcokon a National Library of Medicine /Bethesda, USA/ könyvtári rendszere szerint. Egy ilyen méretű állomány esetében nincs szükség nagyon részletes besorolásra, és ahol lehetett, azt el is kerültük. A folyóiratokat címeik betűrendjében tároljuk, a friss számokat külön polcon; ezek nem kölcsönözhetők. Egy fénymásoló,kezelőszemélyzet nélkül, csekély térítés ellenében, az olvasók rendelkezésére áll.

A felhasználók oktatása különösen olyan könyvtárakban fontos, ahol önkiszolgáló rendszer működik. Több tanfolyam is segíti a felhasználókat. Minden ápolói munkára felvett dolgozót a kórházi munkába történő bevezetés során elhoznak a könyvtárba is. Az új orvosokat általában kollégáik ismertetik meg a könyvtárral. Minden hallgató részt vesz a könyvtárral való ismerkedésben.

A betegápolást és radiográfiát tanuló diákok irodalomkutatási foglalkozáson vesznek részt, ahol a keresési stratégiákról és a főbb információs forrásokról kapnak tájékoztatást. A könyvtáros oktató-nevelő szerepe növekedni látszik, s tervezzük, hogy további tanfolyamokat indítunk egy-egy területről, így a CD-ROM-ok használatáról.

A könyvtár automatizálása

A könyvtár a Bookshelf nevű integrált rendszert használja a szerzeményezéshez, katalogizáláshoz és a kölcsönzéshez. A beszerzési és feldolgozási modulok 1984. augusztus óta működnek, a kölcsönző modult 1987. augusztusában adták át. A rendszert a Cairns

könyvtárban tervezték meg a British Librarytől kapott pénzből. Jelenleg 27 felhasználója van ennek a rendszernek Nagy-Britanniában, ezek aktív felhasználói klubot alakítottak. A Cairns-ben eredetileg 8 bites mikrogépet installáltak, amely 8 terminált tudott kiszolgálni. Ezt nemrégiben kiváltották egy sokkal gyorsabb géppel, amely 12 terminált tud kiszolgálni és jóval nagyobb a teljesítménye. 1984-től minden leltári tétel gépen van és a dokumentumok a kölcsönzés céljára vonalkóddal vannak ellátva. Folyamatban van az átállítás a gépesített nyilvántartásra a régi állománynál, leltárral kombinálva a Cairns Könyvtár mindkét helyszínén, hogy az 1984-nél korábbi szerzemények is bekerüljenek a nyilvántartásba. Jelenleg az olvasók a katalógushoz a számítógép által kiírt listák formájában férhetnek hozzá. Ezeket a közeljövőben majd on-line katalógusok /OPAC/ fogják felváltani.

A vonalkóddal ellátott olvasójegyekből és könyvtári anyagokból, valamint fényceruzákból álló kölcsönzés-nyilvántartási modult egyelőre csak a rövid határidőre kölcsönözhető anyagoknál használjuk, de az állomány más részeit is hamarosan bevonjuk majd ebbe a rendszerbe. A szabadpolcos anyagra vonatkozóan döntés még nem született; jelenleg ezeket kölcsönzőjegyekkel vehetik ki az olvasók. Pillanatnyilag problémát okoz az, ha megengedjük az olvasóknak, hogy a könyvtáros távollétében is kölcsönözzenek, aminek az automatizált regisztrációja még nincs megoldva.

Információs szolgáltatások

Könyvtárközi kölcsönzés

A gyűjtemény nagysága, a gyűjtőkör tematikai szélessége és az információs szükségletek bonyolultsága együttesen aláhúzzák a könyvtárközi kölcsönzés fontosságát. Évente körülbelül 9000 kölcsönvett tételt dolgozunk fel. Bár a Radcliffe Science Library értékes forrásnak bizonyult, ez a nagy gyűjtemény az igényeknek mintegy felét tudja csak kielégíteni, ami azt jelzi, hogy hiábavaló dolog lenne, ha a Cairns Könyvtár megpróbálna az egészségügy terén teljes gyűjtőkörre törekedni. Az említett forrásból ki nem elégíthető kívánságokat a Boston Spa-ban működő British Library Document Supply Centre-be küldjük százszázalékos sikerrel. Ez a szolgáltatás mindaddig ingyenes volt felhasználóink számára, ameddig az igények olyan nagyra nem nőttek, hogy a könyvtári költségvetésből

már nem futotta rá. Ezért ma már igényenként 1 fontnyi összeget számítunk fel, ami az egyetemistákra és a helyben dolgozókra nem vonatkozik. A nagyobb kórházi osztályoknak folyószámlájuk van a könyvtárnál, dolgozóik kéréseit ezek segítségével finanszírozzák.

Sajtókiadványok

Négy országos napilapot és egy helyi hetilapot figyelünk az egészségügy témakörében. A talált anyagokat lemásoljuk és kitesz-
szük egy faliújságra. Ezután az eredeti kivágást lerakjuk egy map-
pába és mintegy másfél évig megőrizzük. Ez az olcsó forrás igen
jól tükrözi az aktuális információkat és véleményeket. Igen nép-
szerű és nagyon sokféle olvasó használja.

On-line szolgáltatások

1975 óta van a könyvtárban on-line információ-visszakeresés.
A keresés ingyenes minden olvasó számára, függetlenül attól, milyen
témát keres az illető, vagy mi a beosztása. A régi terminált ki-
váltandó nemrég vettünk egy IBM kompatibilis mikroszámítógépet,
hogy segítségével a távoli host gépekhez való hozzáférés sebessé-
gét növeljük, továbbá a szolgáltatások körét szélesítsük és szín-
vonalát emeljük. A jövőben a találatokat a felhasználó saját floppy
lemezére veszi, és ahol lehet, kivonatokat adunk majd, ami jelenleg
pénzügyi okokból nem lehetséges. Jelenleg évente mintegy 800 on-
line keresést végeztünk, nagy többségét a Medline-ből.

Amikor lehetséges, igyekszünk ezeket a felhasználó jelenlété-
ben végezni, mivel a tapasztalatok szerint jobb eredményt lehet
így elérni. Működik egy SDI szolgáltatás is azok számára, akik az
adott témában havi jegyzéket is akarnak kapni a /megjelent vagy
keresett/ munkákról. Mostanáig ez a szolgáltatás ingyenes volt, de
szükségessé vált, hogy akinél igen nagy volt a találatszám /több
mint évi 300/, az fizessen érte. Az on-line keresésben résztvevő
könyvtárosok eljárnak tanfolyamokra is, ha szükséges, de a képzés
zömét házon belül oldjuk meg. A Data-Star oktató fájljait és ujab-
ban oktató-lemezeit is felhasználjuk, amely az on-line keresés-
ben járatanoknak van segítségére. Az új keresők ezután olyan egy-
szerű keresési feladatokat oldanak meg, amelyeknél a felhasználók
nem tudnak jelen lenni, majd felügyelettel is keresnek a felhasz-
náló jelenlétében.

A szolgáltatások körének bővítése és minőségének javítása érdekében, továbbá, hogy az on-line keresés magas költségei ne növekedjenek, jelenleg a Medline különböző CD-ROM verzióinak értékelésével foglalkozunk abból a célból, hogy a következő hónapokban beszerezzünk néhányat a könyvtárnak. A CD munkaállomást a könyvtárban fogjuk elhelyezni, hogy a felhasználók és a könyvtárosok is kereshessenek segítségével. Valószínű, hogy a keresések jelentős része a CD-ROM-ra fog áttevődni. Nagyon nehéz megjósolni, hogy ebben a tekintetben mit hoz a technológiai fejlődés, de a nagyobb tárolósrűség, a CD munkaállomások hálózatba kapcsolása, vagy az árképzésben bekövetkező változások várhatóan mind befolyással lesznek a könyvtár terveire.

A jövőben várható technológiai fejlődés

Mindent megteszünk, hogy az új technológiák könyvtári alkalmazásáról állandóan tudomásunk legyen. Nemrégiben részt vettünk egy kísérletben, amelyben kipróbáltuk a British Telecom elektronikus postáját /Telecom Gold/ az oxfordi területen a könyvtárközi kölcsönzés megoldására. A szolgáltatás nem bizonyult gazdaságosnak, így a kísérletet abbahagytuk. Mostanában kezdtük el használni a Közös Akadémiai Hálózaton /Janet/ az elektronikus postát, amely az összes brit egyetemet és a legtöbb műszaki főiskolát összeköti egymással. Ezt az ingyenes szolgáltatást már kezdik az egyetem munkatársai használni és más helyeken dolgozó kollégáinknak küldenek üzeneteket.

Nemrégiben vettünk egy szövegfeldolgozó programot /Wordperfect/ és a dolgozókat fokozatosan kiképeztük használatára. Az ehhez tartozó táblázatos számoló /spreadsheet/ programot /Planperfect/ is megvettük, és reméljük, hogy a finanszírozóink által kívánt statisztikákat, a saját magunknak szükséges statisztikákkal együtt, hamarosan ezzel a szoftverrel fogjuk előállítani.

A még folyó munkák közül említést érdemel a Bookshelf nevű rendszer periodikákra vonatkozó moduljának implementálása és a könyvtárközi kölcsönzés.

Jövőbeli tervek

Az egészségügyi területén a gyorsan növekvő ismeretek, és az információ-tárolás és -visszakeresés új módszereinek a könyvtáros számára izgalmas kihívást jelentenek, hiszen lépést kell tartania ezekkel az eredményekkel. A könyvtári szolgáltatások bővítési terveinek elég rugalmasaknak kell lenniük ahhoz, hogy számolhassanak a távoli jövőben bekövetkező, így igazán még előre nem látható fejleményekkel. A Cairns Könyvtárnak egy éves részletes fejlesztési programja van. A már ismerttetett technológiai ujitásokon túl, Oxford harmadik, /Churchillről elnevezett/ kórházának területén éppen befejeződött egy új könyvtár építése. Remélhetőleg oda is ki fognak nevezni egy könyvtárost az állomány és a szolgáltatások kialakítására. Az együttműködés a Radcliffe Science Library-vel, különösen a szerzeményezés területén, tervbe van véve. A gyakorló orvosokkal megbeszéléseket folytattunk egy AIDS-ről szóló információs szolgáltatás felállításáról, s most a megfelelő szolgáltatás pénzügyi alapjait igyekszünk előteremteni. Az új diplomás nővérképzéshez a könyvtári támogatás megszervezése egyrészt állománybővítésből, másrészt a főiskolai könyvtár dolgozóival való együttműködésből áll, melynek során összeállítunk majd egy speciális könyvtári utmutatót és egy integrált felhasználóképzési programot.

A számítástechnika fejlődése lehetővé tette, hogy a kis könyvtárak, így a Cairns is, fejlett információs szolgáltatást tudjanak nyújtani széles olvasórétegnek, miközben megőrizhetik hagyományos értékeiket. A jövő az egészségügyi könyvtárügy számára igen jó kilátásokkal kecsegtet és már nagyon várjuk, hogy az információ átadásának új eszközei, így a telefax, az elektronikus folyóiratok és mások, mihamarabb elérhetőek legyenek.

THE CAIRNS LIBRARY: AN INFORMATION SERVICE FOR
HEALT CARE IN OXFORD

Carol LEFEBRE, Maureen FORREST

The Cairns library is a multidisciplinary library housed in the John Radcliffe Hospital, a teaching hospital which opened in 1979. It is jointly funded by the National Health Service, through the Regional Health Authority and the Libraries Board of Oxford University.

The library serves all the staff /practitioners, education personnel, researchers/ and students. The stock is kept around 15,000 volumes. The library subscribes to 620 periodicals. It uses an automatad system for acquisitions, cataloguing and circulation. Approximately 9,000 interlibrary loans are processed a year. Press cuttings from four national daily newspapers are offered to the readers. Currently 800 on-line searches are carried out, mainly on Medline.

Future developments of the library are outlined.

KÖNYVTÁRKÖZI KÉRÉSEK ELEMZÉSE

1109 TÉTEL ALAPJÁN

KIS-PÁL Sándorné

Pándi Kálmán Kórház-Rendelőintézet Orvosi Könyvtára

Gyula

A Békés megyei Tanács Pándi Kálmán Kórház-Rendelőintézet Orvosi Könyvtára alközponti szerepet tölt be az orvosi könyvtári hálózatban.

Olvasói közül: 229 orvos, 15 gyógyszerész, 6 egészségügyi főiskolás, 69 ápolónő, 50 asszisztens, 8 diétásnővér, 4 pszichológus, 7 gyógytornász, 14 szakoktató, 2 vegyész és 6 egyéb roglalkozásu. A beiratkozott olvasók száma tehát összesen 470 fő. Ebből 20 azoknak az olvasóknak a száma, akik a megye területéről járnak be rendszeresen a könyvtárba.

1988-ban 2348 volt a könyvtárlátogatók száma. Az állománygyarapításra fordítható összeg 1,240.000,- Ft volt, amiből a magyar nyelvű szakirodalmat teljességre törekvően, a külföldit pedig az intézet profiljának és pénzügyi lehetőségeinek megfelelő válogatással szereztük be. Az ismert gazdasági okok miatt bekövetkező áremelések megnehezítik a keretgazdálkodást. A várható áremelés mértékét figyelembe kell venni a következő évi költségvetési keret igénylésénél. A szakkönyvtárak kiadási tételei között azonban van egy kevésbé pontosan tervezhető is, amit a könyvtárközi kölcsönzések térítési díja eredményez. Könyvtárunkban a könyvtárközi szolgáltatás mértékének megfelelően a ráfordítás is növekedett. 1988-ban elérte a 46.000,- Ft-ot. Az 1987-ben kifizetett 14.600,- Ft-hoz képest ez igen jelentős többletkiadásként jelentkezett. Ennek magyarázata már nemcsak a szolgáltatás mennyiségi változásában kereshető, hanem a teljesítés módjában. Egyre több könyvtár rendelkezik gyorsmásló készülékkel, így érthető, hogy a hozzájuk érkező kéréseket másolatban teljesítik.

Mivel könyvtárunkban még soha nem került sor a könyvtárközi kérések elemzésére, ezért most, esetleges költségcsökkentő szándékkal, megkíséreltem azt. Ha ugyanis arra a következtetésre jutok,

arthrosis, juvenilis
 asthma bronchiale, gyermekkor
 arzénmeghatározás, ivóvíz
 autoimmun betegségek
 baleset, közlekedés, tömegkatasztrófa
 betegellátás, kórházi
 , körzeti
 beszédzavarok
 bőrtumor
 Broncho-Vaxom
 Captopril
 cardiomyopathia
 Cavinton
 Cimetidin, alkohol kölcsönhatás
 citosztatikumok
 coma, pszichogen
 CT, agy
 , újszülött
 dementia
 deprivatio, sensoros
 diabetes mellitus, immunologia
 , inzulin-dependens
 Disopyramid
 duodenal ruptura, gyermekkori
 Dupuytren-kontraktura
 dyslexia, szerzett
 echográfia, szelektív
 EEG- számítógép
 egészségnevelés, AIDS
 , gyógyszerfogyasztás
 emlőcarcinoma
 - tumor
 endocarditis, bacterialis
 endotoxin
 érprotézis, hibák, tévedések
 etika, orvosi
 fejlődési rendellenességek
 fej-nyaki tumorok
 fibrinolytikus kezelés

fog- implantáció, biokerámia
 gerontológia
 gondozás, szociális
 gyermek- diabetes mellitus, életvitel
 gyermek- nephrologia
 - otthon
 gyógyszer, interakció
 gyógyszerészeti kémia
 gyógyszer-gazdálkodás
 - kutatás
 hasi katasztrófa, gyermek
 holisztikus medicina
 hyper - lipoproteinaemia
 - - tensio
 - - thyreosis
 igazságügy - orvostan
 - pszichiátria
 immunogenetika
 immunitás
 immunstimuláció
 intelligencia-tesztek
 intenzív terápia
 inzulin-dependencia
 IUD, szövödmény
 ivóviz, szennyeződés
 izotópdiagnosztika
 kancsalság korszerű kezelése
 komplement rendszer
 koponya röntgenvizsgálat
 kórházszervezés, számítógép
 lágyrésztumor
 lipidanyagcsere
 lymphoma malignum
 magzat- UH vizsgálat
 máj, UH vizsgálat
 - cirrhosis
 - tályog
 mammográfia
 mandibula- törés

melanoma malignum
 narkománia
 oesophagus reflux
 orvos - etika
 - - büntetőjogi felelősség
 öngyilkosság
 önismereti csoportok
 Palpitin
 Parkinson-szindróma
 parotitis epidemica, szövődmény
 - - - , pancreatitis, gyermekkori
 pharyngoconjunctivalis láz, adenovirus fertőzés
 phlebographia
 Pittsburg-study
 polyarthrititis psoriatica
 Prasosin terápia
 Propranolol
 protetika
 pseudodementia
 pszichológia, klinikai
 pszichoszindróma, juvenilis
 reflux, vesico- ureteralis
 rehabilitáció, cardiovascularis
 rheumatoid arthritis, juvenilis
 Reiter-syndroma
 renográfia, diuresis
 sav-bázis egyensúly
 sport- orvostan
 streptokinase
 stupor
 scintigráfia, vese
 szemészet, szűrővizsgálat, kancsalság
 szérum- koleszterin
 szivizom infarktus
 - ritmuszavar
 szociál-pediatria
 szülészet, nyitott
 szűrővizsgálat, komplex
 - , onkológiai

Tamoxifen terápia
 terhesség, diabetes mellitus
 - , gyógykezelés
 - , szövődmény
 thrombosis - mélyvénás
 - - tüdő
 tumor - citosztatikumok
 TUR, szövődmény
 Turner-syndroma
 tüdőembólia
 UH-vizsgálat, epehólyag
 - , gyermekkor
 - , lágyrész
 - , magzat
 - , pancreas
 - , terhesség
 ujszülött, dysmaturus
 ulcus cruris
 vasopressin
 vékonybél, rtg. diagnosztika
 vérnyomáscsökkentők
 vese, szcintigráfia
 vitiligó
 víz-mérgezés, arzén

A fentiekén kívül természetesen még egyéb tárgyban is készültek témabibliográfiák, de azok összegyűjtéséhez elégnék bizonyult a könyvtár állománya.

Könyvtárunk külföldi periodikáinak száma 86. Előfizetési díjuk összesen 1,073.000,- Ft. Saját folyóiratainkon kívül további 421-féle folyóirat címet számláltam az 1109 tétel átnézése kapcsán. A korábban felsorolt 60 szakkönyvtár által elérhetővé tett 421-féle folyóirat előfizetési díja további 6,500.000,- Ft lenne. Ezt csak szemléltető adatnak szántam, hiszen a továbbiakból kiderül az, hogy egy-egy folyóiratból milyen gyakorisággal igényelünk cikkeket:

FolyóiratokGyakoriság

305 féle lapból	1 esetben
29 " "	2 "
36 " "	3 "
6 " "	4 "
9 " "	5 "
15 " "	6 "
4 " "	7 "
5 " "	8 "
2 " "	9 "
3 " "	10 "
1 " "	12 "
1 " "	13 "
1 " "	14 "
1 " "	15 "
2 " "	16 "
1 " "	19 "
1 " "	24 "

A fentieket címenként értékelve megállapítható:

- a/ Gazdasági okok miatt szükségtelen fontolóra venni azoknak a lapoknak az esetleges előfizetését, amelyeket az olvasók kevesebb, mint 12 alkalommal igényeltek.
- b/ A 12-24 esetben kért folyóiratoknál a gyakoriság átlagosan 10 évfolyamra értendő. A retrospektív irodalomkeresés ul. általában ilyen időszakot ölel fel. Tehát pl. a leggyakrabban kért Journal of Investigative Dermatology c. lapnál azt látjuk, hogy nemcsak az 1988. évi kötetekből kértünk több ízben, hanem az 1981 óta megjelenő valamennyi kötetéből is néhányszor. Az Archives of Diseases in Childhood c. lapnál pl. a következő évekből szolgáltatunk cikkeket: 1934, 1942, 1968, 1979, 1980, 1986.

Az olvasók kérésel időben 1930-1988-ig vonatkoztak hazai és
külföldi könyvekre és folyóiratokra

Időszak	Esetszám	Magyarázat
1930-1939	4	Betegségek, gyógy módok első leírásai
1940-1949	1	" " "
1950-1959	4	" " "
1960-1969	11	Az egyes betegségekről korábban leírtak revíziója. A 60-as években tapasztalt, s most ismét jelentkező járványok tanulmányozása. Ld. adenovírus járvány.
1970-1979	52	Egyes gyógyszerhatások fígyelemmel kísérése. Hazai tapasztalatok egybevetése a külföldiekkel.
1980-1988	893	Új gyógyeljárások bevezetéséhez tapasztalatszerzés, műszerek, műtétek tanulmányozása. A kutatómunka elősegítése. Előadások, publikációk, disszertációk, könyv-írás szakirodalmi bázisa.

A kapott 421 féle periodikumból 16 német nyelvű, 3 lengyel, 2 cseh, 2 orosz, a többi angol nyelvű volt.

Összegzés

A Békés megyei Tanács Pándi Kálmán Kórház-Rendelőintézet Orvosi Könyvtára által 1988-ban könyvtárközi kölcsönzésre fordított összeg korábbi évekhez viszonyított emelkedése miatt célszerű volt a felhasználás elemzése. Szerettem volna megtudni, hogy a szolgáltatásra fordított költség kiváltható-e folyóiratelőfizetéssel. A kapott adatok alapján egyértelműen megállapítható, hogy nem. A könyvtárközi szolgáltatás révén olyan nagyszámu releváns dokumentum beszerzésére nyílt lehetőség, ami az olvasók ellátásában, munkájuk segítésében hatékonynak bizonyult. Szakirodalmi ellátottság szempontjából egyetlen alközponti könyvtár sem veheti fel a versenyt a klinikák és országos intézetek lehetőségeivel.

A rendelkezésre álló költségvetési kerettel megfontoltan kell

gazdálkodni, kialakítva az intézet profiljának legjobban megfelelő folyóiratbázist. Legyenek megtalálhatóak azok a szakbibliográfiák és referáló lapok, amelyek használata biztosítja a nemzetközi szakirodalomra való kitekintést.

Könyvtárunkban csak 86 féle külföldi periodika előfizetésére van lehetőség. Az orvostudományi könyvtári hálózatban. kb. 2500 féle folyóirat található. Még ha ez a választék évről-évre növekszik is, csak része maradhat a világon megjelenő kb. 20.000 orvosi és határterületi folyóirat-kinálatnak.

Marad tehát a könyvtárközi kölcsönzés, mint eszköz az olvasók minőségi szakirodalmi ellátásához. Olvasóink kérései nem öncélúak, hiszen számos előadás, írásos közlés bizonyítja a kapott irodalom felhasználását. Intézetünkben évente kb. 20-25 publikáció lát napvilágot. Jelenleg 2 disszertáció készül, két olvasó pedig könyvet ír. Többen hazai és nemzetközi munkacsoportokban dolgozva kapcsolódnak a tudományos kutatáshoz.

Az intézet tudományos tevékenysége, az intézet vezetése részéről, méltó támogatásban részesül.

ANALYSIS OF INTERLIBRARY LOANS ON THE BASIS
OF 1109 REQUESTS

Erika KIS-PÁL

In the year 1988 the Gyula Hospital Library, with 470 readers /229 physicians/, a local information centre, sent 1109 inter-library loan requests. 85 % of the requested documents were received in the form of xerox-copies, 15 % of them were sent from abroad.

The requested topics are listed in detail.

Most requested was the literature of the 1980's, but the requests go back to 1930. The leading language was English. Analysing the distribution of requests among journals and considering the financial situation of the library the author concludes, that subscribing to journals showing low frequency of requests is unnecessary.

A REFERÁTUMOK SZERKEZETE
ANGOL NYELVŰ ORVOSI FOLYÓIRATAINKBAN

KOLTAY Tibor

Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár
Budapest

Bevezetés

Közismert, hogy a tudományos folyóiratok cikkeivel együtt megjelenő, azokat legtöbbször megelőző szerzői referátumok /összefoglalók/ az olvasó tájékozódását vannak hivatva szolgálni arra vonatkozóan: érdemes, szükséges-e az adott cikket elolvasnia.

Ez már önmagában is szükségessé teszi, hogy a lehető legjobban tükrözzék elsődleges forrásuk, a cikk tartalmát.

Ezek a referátumok azonban további funkciót is betölthetnek: gyakran kerülnek be adatbázisokba is, így már az információ-vissza-keresést szolgálják.

Szövegek, így a cikkek és referátumok szerkezetét két szinten vizsgálhatjuk. Az egyik szint a mikrostrukturáké, amelyek a szöveg konkrét megjelenési formái. A másik szint a makrostrukturáké, amelyek a konkrét nyelvi jelektől elvonatkoztatott információkat tükrözik, a szöveg megértéséhez szükségesek és a mikrostrukturákból levezethetők /1, 2/.

A makrostrukturák felderítésében fontos szerepet játszanak azok a konvencionizált és sematikus, műfajonként változó szerkezetek, amelyeket szuperstrukturáknak nevezünk és amelyek a tudományos írásműveknek olyan részei, mint a bevezetés, anyag és módszer, eredmények stb.

A referálással foglalkozó kézikönyvek, előírások többsége azt a követelményt állítja a referátummal szemben, hogy az informáljon az ismertetett vizsgálat céljairól, módszereiről, eredményeiről és következtetéseiről. Azt mondhatjuk tehát, hogy a referátumnak lényegében az adott cikk szuperstrukturáit kell tükröznie. Ha pedig egy-egy cikk szuperstrukturái egyértelműen megállapíthatók, explicit, ezek jól vizsgálhatók a referátumokban is, hiszen az utóbbiak szerkezetét csupán össze kell hasonlítani egy már adott szerkezeti sémával /2/.

Korábban vizsgálatokat végeztem angol és német nyelvű folyóiratokban, arra nézve, milyen az explicit Bevezetés /Introduction/, Módszer /Methods/, Eredmények /Results/, Megbeszélés /Discussion/ /IMRD/ szerkezetű cikkek referátumainak szerkezete.

Ezekből a vizsgálatokból lezűrhető volt, hogy a különböző szerkezeteket egymással összehasonlítható nagyságu, véletlenszerűen kiválasztott minták alapján célszerű vizsgálni. Az egyszerűség kedvéért ehhez az első 15 előfordulást választottam. Nagyobb számú előfordulás esetén sem találtam ugyanis lényegesnek tekinthető eltéréseket. Hangsúlyoznom kell ugyanakkor, hogy a kiválasztás annyiban célzott volt, amennyiben a folyóiratok adott körében, kizárólag explicit IMRD struktúrájú cikkeket választottam.

A referátumok IMRD struktúrája igen gyakori volt, de a Megbeszélés /D/ sokszor elmaradt belőlük, azaz a szerkezet IMR-re módosult /3/.

Jelen vizsgálatom célja az volt, hogy újabb adatokat nyerjek az explicit IMRD szerkezetű cikkek referátumainak szerkezetéről.

Anyag és Módszer

Vizsgálatomhoz 8 angol nyelvű orvosi folyóiratot választottam /ld. 1. táblázat/. Ezek mindegyikét az Akadémiai Kiadó gondozza, két esetben külföldi kiadókkal közösen. A szoros értelemben vett orvostudomány mellett szerepel ezekben a folyóiratokban két alaptudomány, a biokémia és a biofizika is.

Az angol nyelvűség több szempontból is fontos volt. Egyrészt azért, hogy az eredmények külföldi folyóiratokkal összehasonlíthatóak legyenek, másrészt mert az angol nyelvű publikálás nemzetközi ismertséget, sőt, presztizst biztosít ezeknek a folyóiratoknak. Nem elhanyagolható az sem, hogy - éppen e két tényező folytán - leginkább ezeknek a folyóiratoknak a referátumai kerülnek be különböző adatbázisokba.

Nem tudhatjuk biztosan, mekkora befolyással van a publikáció nyelve a szerkezetre, de a magyar nyelv esetében nem lehetnénk biztosak az összehasonlítás korrektségében, még akkor sem, ha az előírások - tartalmi természetűek lévén - a magyar nyelven publikált cikkekre és referátumokra is vonatkoznak. A német-angol összehasonlítás ugyanakkor nem okozott semmiféle nehézséget, amit nyilván a két nyelv azonos családba való tartozása is indokol.

A vizsgált folyóiratok szerzőgárdája nemzetközi és mind a nyolcat - hasonlóan a korábban vizsgált angol nyelvű folyóiratokhoz és a nemzetközi jellegű német nyelvűekhez - feldolgozza az Excerpta Medica és az Index Medicus /4/.

1. táblázat

A feldolgozott folyóiratok

Cím	CODEN	Év	Év-folyam	Szám
Acta Biochimica et Biophysica Hungarica	ABBHE	1988	23	1,2,3-4.
		1987	22	1.
Acta Chirurgica Hungarica	ACHUE	1988	29	1,2,3.
Acta Medica Hungarica	AMEHD	1988	45	1,2.
Acta Morphologica Hungarica	AMHUD	1987	85	1-2,3-4.
Acta Paediatrica Hungarica	APHUD	1987	28	1,2.
Acta Physiologica Hungarica	APHDU	1988	72	1,2.
Haematologia	HAEMB	1988	21	1,2,3.
International Urology and Nephrology	IURNA	1988	20	1,2.

A cikkek strukturáját a fejezetcimek /Introduction, Materials and Methods, Results, Discussion stb./ alapján állapítottam meg. Ez a struktúra jól követhető akkor is, ha az Introduction nincs fejezetcimként feltüntetve és nem okozott nehézséget az sem, ha egyes folyóiratok fejezetcimeit eltérőek voltak /pl. Methods, Patients and Methods/. A teljesebb egyértelműség kedvéért nem vettem viszont fel a Results and Discussion elnevezésű fejezetet tartalmazó cikkeket, míg a külön Conclusions című fejezeteket tartalmazó cikkeket IMRD-strukturájúnak tekintettem, mivel ez utóbbi a megbeszéléssel együtt alkotja a cikk zárását /nem számítva a formális zárásnak tekinthető köszönetnyilvánítást és az irodalomjegyzéket/. Kizártam a vizsgálatból a szemléket /review articles/, az esetismertetéseket /case studies/ és a kongresszusi anyagokat, mivel ezek tartalma többnyire eltér a vizsgálni kívánt tudományos cikkek tartalmától.

A referátumok mondatait a 2. táblázat szempontjai szerint soroltam be a megfelelő szuperstruktúra alá.

2. táblázat

Bevezetés /Introduction/

Mit tudunk X-ről?

Milyen hibás ismeretekről, ismeretlen tényezőkről beszélhetünk?

Mit vizsgáltak, miért és milyen céllal?

Módszer /Methods/

Milyen anyagon, mintán végezték a vizsgálatot és milyen módszerrel?

Eredmények /Results/

Milyen mutatókat találtak, mi a vizsgálat eredménye?

Megbeszélés /Discussion/

Mit sugallnak az eredmények? Milyenek ezek eddigi ismereteinkkel összehasonlítva?

Milyen további vizsgálatok szükségesek?

/2/

Eredmények

A kapott eredmények /3. táblázat/ azt mutatják, hogy a különböző referátumstruktúrák aránya folyóiratonként más és más ugyan, de az IMRD struktúrák aránya magas; 46,66 % és 80,00 % között mozog, a nyolc folyóirat átlagában 53,33 %. Az IMR struktúrák is gyakoriak, bár egy folyóiratban egyetlen egyet sem találtam. Arányuk átlagosan 20,00 %.

A korábban vizsgált 8 angol nyelvű, Csehszlovákiában, az NDK-ban és Lengyelországban kiadott folyóirat 120 cikkét tekintve, az IMRD struktúrák átlagos aránya 60,38 %, az IMR aránya 35,00 % volt.

A német nyelvű folyóiratok esetében, 7 folyóirat 105 cikkét tekintve 52,38 % volt az IMRD és 35,23 % volt az IMR részesedése.

Megállapítható tehát, hogy bár összességében és a magyar anyagban - különösen - az IMRD struktúráké a vezető szerep, nem tekinthetők kizárólagosan és meghatározóan jellemzőnek.

Az IMRD/IMR aránynál sokkal fontosabb az a tény, hogy a két struktúra együttesen vitathatatlanul meghatározó: 225 cikk mintájában arányuk 80,88 %, a magyar folyóiratok esetében /120 cikk/ 86,16 %.

3. táblázat

A referátumok szerkezete

<u>ABBHE</u>			%	<u>AMHUD</u>			%
IMRD	8	53,33		IMRD	11	73,33	
IMR	3	20,00		MRD	1	6,66	
MRD	2	13,33		IRD	1	6,66	
IMD	1	6,66		MR	2	13,33	
RD	1	6,66					
<u>ACHUE</u>				<u>APHUD</u>			
IMRD	8	53,33		IMRD	10	66,66	
IMR	4	26,66		IMR	4	26,66	
IMD	2	13,33		MRD	1	6,66	
ID	1	6,66					
<u>AMEHD</u>				<u>APHDU</u>			
IMRD	12	80,00		IMRD	7	46,66	
IMR	3	20,00		IMR	5	33,33	
				MRD	1	6,66	
				MR	1	6,66	
				R	1	6,66	
<u>HAEMB</u>				<u>IURNA</u>			
IMRD	8	53,33		IMRD	11	73,33	
IMR	5	33,33		IMR	3	20,00	
MR	1	6,66		ID	1	6,66	
R	1	6,66					

A talált adatok azt látszanak igazolni, hogy a referátumok ideális szerkezetére vonatkozó iránymutatásoknak nemcsak az IMRD, hanem az IMR strukturák is megfelelnek. Hogy minden esetben-e, azt további vizsgálatoknak kell felderíteniük. Annyi bizonyos, hogy az eredmények és a megbeszélés elkülönítése gyakran igen nehéz, kivéve, ha következtetésről van szó, mert ez általában formájában is

"tetten érhető". /Erre néhány példát hozok a Függelékben, ahol néhány, a bevezetésre egyértelműen utaló kifejezést, mondatröredéket is bemutatok./

A korábbi vizsgálatokban esetenként viszonylag magas MRD arány a magyar mintában nem ismétlődött meg, így ennek a strukturának a létjogosultságáról nem beszélhetünk megalapozottan. Meg kell viszont említenünk, hogy a bevezetés időnként nehezen elkülöníthető a módszertani résztől /ugyanolyan módon, ahogy az eredmények és megbeszélés esetén beszélhettünk erről/, és hogy a bevezetés és módszer gyakran egyetlen mondatban jelenik meg.

Irodalom

1. van Dijk T.A.; Macrostructures. Hillsdale: Erlbaum, 1980.
2. Milas-Bracovic M.: Struktura znanstvenog članka i njegovog autorskog sažetka. Informatologia Yugoslavica, 1987, 19, 1-2. 51-67.
3. Koltay T.: Struktura referatov v československých lékařských časopisech vydávaných v anglickom jazyku. Metodický Informátor, 1989, 24, 3, 110-114.
 - The structure of medical papers and their author-abstracts. Health Information and Libraries, 1990, 1, 2, 55-60.
 - Beitrag zur Analyse von Strukturen medizinischer Zeitschriftenartikel und deren Zusammenfassungen. DDR-Medizin-Report, 1990, 19, 6, 333-337.
4. List of journals abstracted 1988. Amsterdam etc.: Excerpta Medica, 1988.
List of journals indexed in Index Medicus 1988. Bethesda: National Library of Medicine, 1988.

Függelék

Példák az explicit bevezetésre

A study was made...
We examined...
...were done...
...were carried out...

Példák az explicit következtetésre

The results suggest...
The data suggest...
It is suggested...
It is assumed...
...is proposed...
We suggest...
...may be a...
...may play a role...
...can be considered...
It is concluded...
We concluded...

THE STRUCTURE OF AUTHOR-ABSTRACTS IN
HUNGARIAN MEDICAL JOURNALS ISSUED IN ENGLISH

Tibor KOLTAY

The content structure of 120 medical articles and their author-abstracts was compared. The papers showing explicit structure of Introduction-Methods-Results-Discussion /IMRD/ were taken from 8 journals issued in Hungary in English. The results show that, similarly to the author's earlier investigations, IMRD and IMR structures predominate in the abstracts.

Beside IMRD structure IMR may be proven by future studies as corresponding to general rules of abstracting.

NÉHÁNY ADAT
A MAGYAR KÖNYVTÁRI RENDSZER JELENÉRŐL,
HIÁNYOSSÁGAIRÓL ÉS JÜVŐJÉRŐL

BERECZ Katalin
Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár
Budapest

A magyar könyvtári rendszer létrehozásának célja a társadalom információs igényeinek kielégítése és az eredeti dokumentumokhoz való hozzáférés biztosítása volt. A könyvtári rendszerrel szemben támasztott követelmények:

1. A rendszer szolgáltatásai épüljenek egymásra és hézagmentesen egészítsék ki egymást úgy a diszciplinák, mint a szolgáltatási szinteket és műfajokat tekintve.

A szolgáltatási szintek a következők:

- A/ bibliográfiai alapregisztrációk,
- B/ mélyebb feltárást nyújtó szolgáltatások

- a/ tárgyszavakat adó szolgáltatások
- b/ annotációkat: közlő szolgáltatások
- c/ referátumot tartalmazó szolgáltatások
- d/ eredetit pótló szolgáltatások
 - tömörítvények
 - szemlék

2. A könyvtári rendszer tagjai hangolják össze állományépítési politikájukat.
2. A magyar könyvtárak is kapcsolódjanak be a nemzetközi munkamegosztásba közös osztott feldolgozás bevezetésével.
4. A hazai adatbázisok rendszere váljék a nemzetközi információs rendszerek részévé.

A magyar könyvtárügy rendszere 4 alrendszerből áll, ezek a következők:

1. Irányítási alrendszer
2. Központi funkciók alrendszere

3. Könyvtári intézmények alrendszere

4. Felhasználói alrendszer

Az irányítási alrendszert a szakmai felügyeletet ellátó Művelődési Minisztérium, valamint a könyvtárakat fenntartó főhatóságok alkotják. A Művelődési Minisztérium mellett tanácsadó szerepet tölt be az OKT /Országos Könyvtárügyi Tanács/, s döntéshozókészítő szerepe van a KMK-nak /Könyvtártudományi és Módszertani Központ/.

A központi funkciók alrendszerét a meglévő központi szolgáltatások és azokat előállító intézmények alkotják, ezek: az OSZK /Országos Széchényi Könyvtár/ és az általa készített Magyar Nemzeti Bibliográfia rendszere, valamint a külföldi könyvek és folyóiratok központi katalógusa, az OMIKK /Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár/, mely a szakfordítások országos nyilvántartását végzi és az OMFB, ahol a kutatási témákat tartják nyilván. A rendszerből hiányzó főbb központi funkciók, illetve szolgáltatások: a központi referral center /tájékoztatás a tájékoztatásról/, a főlépcsődokumentum-elosztó központ, központi tároló és kölcsönkönyvtár.

A könyvtári intézmények alrendszerét maguk a résztvevő könyvtárak alkotják. Könyvtár típusok szerint megkülönböztetünk: nemzeti közművelődési /ezen belül tanácsai szakszervezeti és egyéb pl. fegyveres testületek könyvtárait/, szakkönyvtárakat, iskolai és felsőoktatási könyvtárakat.

A könyvtárügy szervezete 3 fő rendező elv alapján épül ki, hálózati, gyűjtőköri és regionális elv alapján.

A hálózati, gyűjtőköri és regionális rendszerek közismertek, azokat szükségtelen részleteznünk.

A magyar könyvtári rendszer működésének hiányosságai

A magyar könyvtári rendszer működésének problémáit az alábbiakban lehet megjelölni:

1. A könyvtárak kialakult gyűjtőköri feladatmegosztása már nem felel meg a korszerű tudomány differenciálódásának, s az utóbbi időkben született új tudományokat sem veszi figyelembe. A szakkönyvtárak gyűjtőkörének alkalmazkodnia kellene a tudományok változásához, s ez a könyvtárak munkájában és felépítésében, a feladatok egymás közti megosztásában fejlődést eredményezne.

2. A hálózati elv, érvényesülése esetén, túlságosan merev, "felülről" irányított, gátolja a könyvtárak öntörvényű szerveződését. Szükséges lenne, hogy adminisztratív irányítású hálózatok helyett spontán módon szerveződő társulások jöjjenek létre.
3. A központi szolgáltatások korszerűtlensége az egyik legfőbb gátja a könyvtári rendszer fejlődésének. A lelőhelyfeltáró eszközök nem megfelelőek, a nemzeti és a szakbibliográfiák rendszere sem felel meg a kor követelményeinek. Megoldást a nemzeti bibliográfiák géppel kezelhető adatbázisának létrehozása jelentené, valamint az összes többi központi szolgáltatás gépesítése s azok on-line módon való hozzáférhetővé tétele.
4. A szolgáltatások a mai napig is döntően tudományra orientáltak, ezért bővíteni kellene a felhasználókra orientált bibliográfiai és referáló szolgáltatások választékát.
5. A könyvtárügy irányításának gyöngeségei is egyre inkább kimutathatók. A megfelelő káderpolitika hiányában nem tudott kiválasztódni egy kreatív alkotó gárda a fiatal nemzedékből, s a kívülről beáramló dilettantizmus ellen sem fejtett ki fékező hatást a vezetés. Nem jött létre egy, a könyvtári rendszer egészét átfogó elektronizációs program.

Ez utóbbi hiányosságot hivatott megszüntetni az Információs Infrastruktúra Fejlesztési Program /IIF/, melynek célja egy számítógépes együttműködésen alapuló könyvtári és információs hálózat létrejötte.

Az Információs Infrastruktúra Rendszer /IIF/

Az IIF program kialakítására a Tudománypolitikai Bizottság 1986-ban hozott határozatot.

A program célja a hazai kutatási és műszaki fejlesztési tevékenység támogatása, egy olyan információs hálózat segítségével, melynek működése számítógép-hálózatokon alapszik.

A technikai háttérrel jelentő nyilvános vonal- és csomagszolgáltatást megteremtése a Posta feladata.

A program kialakításában mintaként két nemzetközi rendszer szolgált, a SCANNET /az északi országok, Svédország, Norvégia, Finnország/ és az EURONET /az Európai Gazdasági Közösség/ információs hálózata.

A programban résztvevő intézmények lokális hálózati rendszerének kiépítése fontos szerepet kapott a projektben. A helyi PC-k teszik lehetővé a csatlakozást a rendszerhez, valamint az IIF szolgáltatásainak igénybevételét.

A tervezett szakmai információs szolgáltatások:

1. A program résztvevői számára egymás adatbázisaihoz való on-line hozzáférés.
2. A nemzetközi adatbázisokhoz való kapcsolódás biztosítása.
3. Egyedi igények kielégítése.

Nem szakmai jellegű szolgáltatások:

1. Iroda-automatizálási szolgáltatások:
elektronikus postaláda
szöveges dokumentumok feldolgozása
nyomtatás
fényszedés
2. Központi tájékoztató szolgáltatás az igénybe vehető adatbázisokról, szolgáltatásokról, azok használatának feltételeiről.
3. Nagygépes szolgáltatások, az IIF központban lévő szoftverek bérlésének, felhasználásának lehetősége.

Az IIF rendszer megvalósítása 2 fázisban fog lezajlani. Az első fázis: a rendszer kialakítása, hardver és szoftver feltételek biztosítása, s a rendszer működtetéséhez szükséges szervezeti, jogi, piaci feltételek biztosítása.

Az IIF elsődleges adatbázis rendszere 150-200 munkaállomásból, 3-5 helyi hálózathálózati végállomásból, 30-50 vonalkapcsolt adatállomásból fog felépülni. A rendszer kiépítésének első szakasza 1988-ban lezárult.

A rendszer továbbfejlesztése, kiépítésének 2. szakasza 1989-90-ben történik. Ebben a szakaszban a felhasználói kör kiszélesítését tervezik, 800-1000 hálózati munkaállomás telepítésével.

A program az IBM kompatibilis hardver és szoftver hálózati rendszer kialakítását támogatja. Annak érdekében, hogy egységes adatbáziskezelő szoftver környezet alakuljon ki, az UNESCO által kifejlesztett CDS ISIS adatbáziskezelő rendszert támogatja a program, annál is inkább, mert a CDS ISIS adatbáziskezelő rendszer ma-

gyar nyelvű változata is elkészült, így használatával kapcsolatban nyelvi akadály nincs.

A program jelenlegi helyzete: elkészült egy részletes topológiai terv a csomagkapcsolt hálózat megvalósításához, a Postán alkalmazási kísérletet végeztek az IIF 10 nagy felhasználójának részvételével, melynek célja a csomagkapcsolt hálózat működésének vizsgálata; megalakították az IIF Központját is. Az alapító tagok: az MTA SZTAI, az OSZK és az MTA Könyvtára.

A központ fogja biztosítani a rendszer adatszolgáltatásait, a piaci, gazdasági feladatok ellátását, valamint több országos adatbázis befogadását.

Az IIF rendszer fontosabb felhasználói lesznek a főhatóságok, egyetemi és akadémiai kutatóhelyek, könyvtárak, vállalati kutatóhelyek, tudományos és műszaki adatbázissal rendelkező intézetek.

Annak érdekében, hogy a meglévő műszaki tudományos és közhasznú adatbázisok mielőbb integrálódhassanak a rendszerbe, OTKA /Országos Tudományos Kutatási Alap/ és OMFB /Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság/ által biztosított anyagi erőforrások terhére pályázatokat irtak ki. A pályázatok a számítástechnikai eszközök beszerzését, adatbázisok létesítését támogatták.

Az IIF program megvalósítása esetén létrejön egy nyílt hálózati rendszer, mely egységes hozzáférést biztosít a már meglévő adatbázisokhoz.

A Könyvtári Információs Rendszer, mint az IIF alrendszere

Az IIF programvezetői kiemelt szerepet szántak a szakmai együttműködésen alapuló hálózatok részvételének, az egymást átfedő adatbázisok elkerülése érdekében. Egyik lehetséges szakmai együttműködésen alapuló hálózat a Számítógépes Könyvtári és Információs Rendszer /KIR/, melynek tervezete a közelmúltban készült el.

A KIR tervezete helyzetfelméréssel kezdődik. Az IIF program megvalósulásának első fázisa lezárult, létrejött a rendszer alapvető hálózati hardver és szoftver bázisa. A kísérleti alapszolgáltatások is beindultak. A már kialakított hálózat fontos részét képezik az OSZK, az OMIKK és az MTA Könyvtára. A három nagy könyvtár már kifejlesztett adatbázisokkal kapcsolódott a rendszerbe.

A KIR tervezet célja az ország teljes dokumentumállományának számítógépes nyilvántartása, faktografikus adatok közvetítése, könyvtárközi kölcsönzés meggyorsítása, külföldi adatbázisok elérése.

A KIR feladatai:

1. A helyi automatizált rendszerek kialakításának támogatása és integrálása.
2. Központi adatbázisok létesítése és szolgáltatás az adatbázisokból.
3. A lokális feldolgozások adatainak központi tárolása, azokból való szolgáltatás.

A Könyvtári Információs Rendszer magába foglalja a könyvtárakat és a tájékoztatási intézményeket. Működése a helyi adatbázisok integrálása révén valósul meg. A rendszerben résztvevő intézmények dokumentumbázisai és helyi adatbázisai kiegészítik egymást. A rendszer működésének alapja az egységes hardver /IBM kompatibilis gépek/ és az egységes szoftver /CDS ISIS adatbáziskezelő rendszer/ biztosítása.

A KIR adatbázisai funkciójuk szerint lehetnek:

1. Alapadatbázisok - a hazai kiadványok adatainak és lelőhelyeinek nyilvántartása.
2. Szakirodalmi adatbázisok - az országos szakkönyvtárak az adatbázisok létrehozói és fenntartói, feladatuk a szakirodalom analitikus feltárása.
3. Kisegítő adatállományok, vagy besorolási adatállományok -
személynevek
testületi nevek
címek
földrajzi nevek
tárgyszavak
tezaurusz
osztályozási jelzet.

A Könyvtári Információs Rendszer szolgáltatásai megjelenhetnek hagyományos formában, COM formátumban, CD-ROM-on, valamint on-line módon is elérhetőek lesznek. Tartalmukat tekintve a szolgáltatásoknak az általános és az egyedi igényeket egyaránt ki kell elégíteniük.

A KIR kialakításának fázisai:

1. Meg kell tervezni a különböző munkaterületek, dokumentum-típusok feldolgozásának rendjét.
2. A résztvevők /adatbázis tulajdonosok/ egymáshoz való kapcsolódásának rendjét meg kell határozni.
3. Nagyszámítógépes központokat kell felállítani: elsősorban az OSZK-ban, az OMIKK-ban és az MTA Könyvtárában.
4. Szükséges a központok könyvtári célú szoftverrel való ellátása.
5. A különböző intézményeknél lévő adatbázisok egységes rendszerre alakítása, szolgáltatóképességük megteremtése, a szolgáltatások elterjesztése.
6. A nagykönyvtárak felkészítése az osztott katalogizálás összehangolására.
7. A közérdekű adatbázisok integrálása a már meglévő rendszerbe.
8. Adatfeldolgozás egységesítése.

A KIR létrehozásának várható eredménye a hazai könyvtári számítógépes információs rendszer megvalósulása lenne. A külföldi számítógépes együttműködésen alapuló rendszerekhez hasonlóan hazánkban is létrejönne a KIR által egy olyan rendszer, mely biztosítaná a felhasználók információellátását, a hazai dokumentumbázis egységes nyilvántartását és on-line módon való hozzáférhetővé tételét, együttműködésen alapuló összehangolt állománygyarapítást, a könyvtári feldolgozás nemzetközi szabványok alapján történő egységesítését. Az osztott katalogizálás megvalósulásával érvényesülhetne a könyvtárak között az egyszeri feldolgozás, többszöri felhasználás elve.

"Nemzetközi vonatkozásban: az adatbázisok közvetlen elérésén alapuló hasznosítása Magyarország bekapcsolódását jelenti abba a nemzetközi adatszerebe, amelyet az UNESCO-nak az IFLA /International Federation of Library Associations/ által támogatott programjai, az UAP /Universal Availability of Publications = Kiadványok Egyetemes Hozzáférhetősége/ és az UBCIM /Universal Bibliographic Control and International MARC Program = Egyetemes Bibliográfiai Számbavétel és Nemzetközi MARC Program/ kötelezően előír. A részvétel esetén lehetőség nyílik arra, hogy a KIR adatbázisokba közvetlenül

vegyünk át adatokat az International MARC Network-ön keresztül. Végso soron a KIR létrehozását és működését a körvonalaazott magyar információpolitika követelményei diktálják, megvalósításával a hazai információgazdaság - és az Európához való informatikai felzárkózás - egyik alapvető eszközét teremtyük meg". /1/

A magyar orvosi szakkönyvtári hálózat jövője a KIR-en belül

Az orvosi könyvtárosok felismervén az európai információs közösséghez való csatlakozás fontosságát, 1988. május 13-án 164 taggal megalakították a MKE Műszaki Szekcióján belül csoportjukat, azzal a céllal, hogy csatlakozhassanak az EAHIL-hez /European Association of Health Information and Libraries = Egészségügyi Tájékoztatók és Könyvtárak Európai Szövetsége/.

Az EAHIL-t 1987-ben az IFLA brightoni konferenciáján hozták létre. Alapító tagjai a Közös Piac országainak orvosi információs intézményei, társult tagjai a KGST tagországok egészségügyi információs intézményei. Célja az európai orvosi könyvtárosok naprakész tájékozottságának elősegítése, az orvostudomány legfrissebb eredményeinek megismertetése révén, valamint a könyvtárakban bevezetésre kerülő új technológiák bemutatásával.

Az EAHIL évente konferenciákat rendez a szakmai ismeretek gyarapítására és a személyes kapcsolatok kiépítésére. Az európai orvosi könyvtárosok "Newsletter to European Health Librarians" címen közös folyóiratot hoztak létre, a szövetség további tervei között szerepel egy címtár megjelentetése, mely az európai egészségügyi-orvosi könyvtárak címeit tartalmazná, valamint egy európai orvosi bibliográfia elkészítése is.

Az EAHIL alapítóinak elképzelései között szerepel az is, hogy a KGST országok könyvtárait távközlési hálózatába bekapcsolja és ezáltal orvostudományuk és könyvtárügyük eredményeit beépíthesse az "összeurópai rendszerbe".

"Az Európai Gazdasági Közösség az utóbbi években többféle könyvtári információs programot is megvalósított, egyikükről az Euronet-hálózatról körünkben is sokszor szó esett már. Létrejött az un. Apolló program a dokumentumok műholdas közvetítésére. A legutóbbi időkben pedig két nagy terv megvalósítása kezdődött meg: az Adonis programé /a 220 vezető európai orvosi-biológiai periodikum szövege kompakt lemezen/ és a MEDATAROM-terv: kompakt lemezen a Medline,

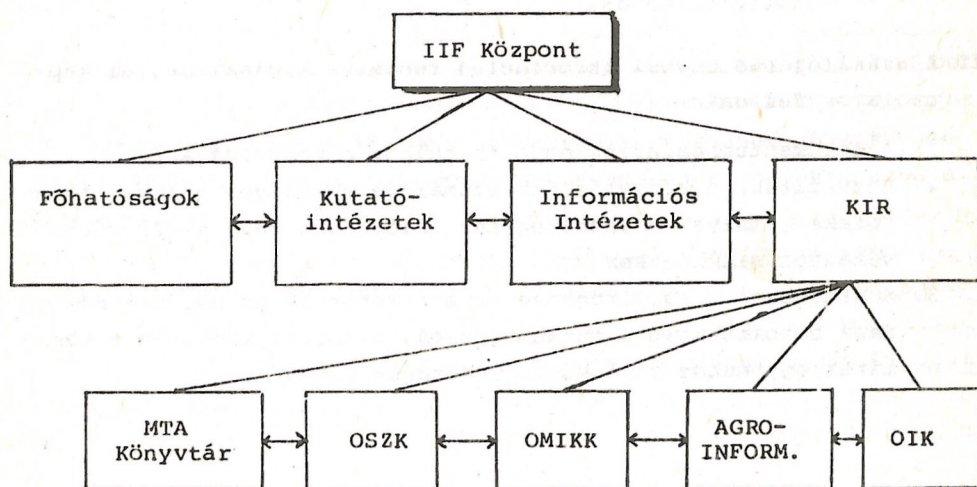
az Excerpta Medica és a Pascal adatbázis. E nagy eredmények azonban nem jutnak el minden országba, a telekommunikációs hálózat nem hálózta be igazán az egész földrészt, a könyvtárosok és a tájékoztatók egy része nem tud a korszerű lehetőségekkel élni." /2/

Az EAHIL anyagi támogatást nem tud nyújtani az európai információs programokhoz való csatlakozáshoz a tagországok részére, ezért minden országnak saját erőforrásaira támaszkodva kell létrehoznia információs hálózatát, mellyel csatlakozhat az európai rendszerhez.

A magyar orvosi könyvtárak számára a jelenlegi hazai helyzetet figyelembe véve a legkedvezőbb lenne a Könyvtári Információs Rendszerhez, s azon keresztül az IIF-hez való csatlakozás. Az IIF rendszer csomagkapcsolt hálózatához való kapcsolódás lehetővé tenné az európai adatbázisokhoz való csatlakozást telekommunikációs hálózatok és műholdak segítségével.

A KIR-be való belépés az orvosi könyvtári hálózat számára nem csak az EAHIL-hez való csatlakozás lehetősége miatt indokolt, hanem azért is, mert a hálózat könyvtárai csak így tudnak aktívan bekapcsolódni a hazai számítógépes információs rendszerbe.

Az orvosi könyvtári hálózat helye az IIF rendszeren belül:

A fenti séma is mutatja, hogy az orvosi könyvtárak speciális gyűjtőkörük révén fontos szerepet tölthetnek be a Könyvtári Információs Rendszerben.

A rendszerhez való csatlakozás feltételei az egységes hardver és szoftver alkalmazása, csatlakozás a közös csomagkapcsolt telekommunikációs hálózathoz. Egységes hardverként az IIF program kidolgozó az IBM kompatibilis számítógépeket jelölték meg, egységes szoftverként pedig a CDS ISIS adatbáziskezelő rendszert, melyek alkalmazását az orvosi hálózatban is be kell vezetni. A KIR-hez való csatlakozást megelőzőleg az orvosi könyvtári hálózatnak is ki kell alakítania saját számítógépes rendszerét. A számítógépes orvosi információs rendszerben a hálózati központra háruló feladatok:

- I. A hagyományosan központi feladatnak minősülő feldolgozásokat továbbra is a hálózati központnak kell végezni, s gondoskodni azok gépi feldolgozásáról és az on-line hozzáférés biztosításáról. Ezek a feladatok az alábbiak:
 1. A magyar orvosi szakirodalom gyűjtése, feldolgozása.
 2. Az orvosi hálózat által beszerzett külföldi könyvek és folyóiratok központi nyilvántartása.
 3. Dokumentációs tevékenység:
 - Témafigyelés
 - Irodalomkutatás
 - a/ hagyományos
 - b/ számítógépes
 - Referáló kiadványok készítése
 - Fordítószolgálat.
- II. A számítógépes orvosi információs rendszer kialakításával kapcsolatos feladatok:
 1. A dokumentumbeszerzés és a feldolgozás koordinálása.
 2. Közvetíteni a könyvtárosok számára a szükséges szakmai ismereteket, melyek a számítógépes hálózatban való aktív részvételhez szükségesek.
 3. Megtervezni a számítógépes orvosi információs hálózat működési strukturáját a munkamegosztás szempontjából, és a könyvtárak egymáshoz való kapcsolódásának rendjét.

III. A hálózat tagjaira háruló feladatok

A regionális központok, az országos intézetek és az alközpontok kialakítják saját adatbázisaikat, melyek elsősorban lokális igényeket elégítenek ki, de saját dokumentumaik feltárása révén hozzájárulnak az ország teljes dokumentumvagyonának közkinccsé tételéhez.

A helyi adatbázisok az alábbiak lehetnek:

1. Állomány nyilvántartás

- Könyv
- Folyóirat

2. Kölcsönzés

- Helyi kölcsönzés
- Könyvtárközi kölcsönzés

3. Rendelések, reklamálások nyilvántartása

4. Gépesített katalógusok

- Könyv /betűrendes-, szakkatalógusok/
- Folyóirat
- Egyéb dokumentumok

Az orvosi hálózat által beszerzett dokumentumok feldolgozására célszerű az osztott katalogizálást bevezetni, melynek feltételei: az egységes nemzetközi /ISBD/ szabvány szerinti feldolgozás, az adatok rögzítése, aminek a nemzetközileg elfogadott /UNIMARC/ formátum követelményeinek kell megfelelnie.

Az orvosi hálózat gépi adatbázisainak kiépítésével, azok bekapcsolásával a nemzeti hálózatba, kezdetét vehetné egy olyan számítógépes együttműködés, mely biztosítaná a hálózat dokumentumvagyonának közkinccsé tételét és az eredeti dokumentumok hozzáférhetőségét.

A hazai adatbázisok létrejötte nem csökkentheti a külföldi adatbázisok használatának jelentőségét, kiegészítik azokat. A külföldi adatbázisok on-line módon való lekérdezése továbbra is fontos marad, még akkor is, ha a CD-ROM technika terjedésével a keresések száma csökkenni fog.

A CD-ROM technika elterjedését nagymértékben elősegítheti, hogy az adott téma keresése nincs drága gépidőhöz kötve, viszont a szükséges technikai berendezések beszerzése igen költséges, s így ez a beszerzéseknek gátat szab.

Az OIK felismervén az új technika jelentőségét, 1990-től szolgáltatásait az alábbi CD-adatbázisokkal bővíti:

1. AIDS /1987-89/
2. CANCER CD /1985-89/
3. CANCERLIT /1985-89/
4. Excerpta Medica
5. Health Plan CD
6. Medicine Health Care and Biology /1986-89/
7. MEDLINE /1966-89/
8. Nursing and Allied Health
9. Psyclit /1974-82/ /1981-89/
10. Social Science Index /1987-89/
11. Sociofile /1974-89/

Az eddig leírtakból is kitűnik, hogy az információ feldolgozásában, tárolásában és visszakeresésében, valamint az információt előállító intézmények és könyvtárak közötti együttműködésben egy olyan hatalmas fejlődés indult meg, melynek még nem látjuk a végét. Egy cseh szakember - Janos K. - ezt a folyamatot a következőképpen látja:

"A számítástechnika és a távközlés mindinkább szimbiózisra lép egymással, azaz megjelenik a telematika, amely lehetővé teszi az idő-tér dimenziójának redukálását és az információk reális időben történő szolgáltatását. A korlátozott interperszonális kommunikációt mindinkább ki lehet egészíteni a tetszőleges távolságban működő, egymással összekapcsolt számítógépek interkommunikációjával. Ezenfelül a számítógépek kiteljesedő adottságai és intelligenciája megkönnyítik a szöveges információkkal való munkát is, legyen szó akár automatikus redukálásról, kivonatolásukról vagy komprimálásukról. ... Az ötödik és hatodik generációju számítógépek ... a mesterséges intelligencia módszereivel új ismeretek előállítására is képesek lesznek. ... el fog terjedni a számítógépekkel való természetes nyelvű kommunikáció ...

A számítógépek döntési műveletekre való felhasználása ugyancsak közkeletűvé válik. A könyvtári munka sem vonhatja ki magát a fent vázolt fejlemények hatása alól. A könyvtárakban mind több információs eszköz kap helyet... várható, hogy nagy szerepet kapnak a digitális optikai lemezek. A távközlésben a telexet hamarosan felváltja a teletext ... A könyvtári szempontból egyaránt nagy jelentőségű helyi és távolsági számítógépes hálózatok közötti különbségek ... fokozatosan megszűnnek. A nyilvános adatbázisokat a könyvtárak és az információs munkahelyek egyaránt használni fogják ... közhasználatu lesz az elektronikus posta, amely könyvtári alkalmazásban lehetővé teszi pl. a könyvtárközi kölcsönzési gyakorlat gyökeres reformját ... A műholdakkal az optikai szálak fognak konkurálni, amiben jó esélyt biztosít számukra olcsóságuk. ... A távközlés forradalma egy sor új szolgáltatás meghonosítását teszi lehetővé /pl. telekonferenciák és videokonferenciák rendezését/. A könyvtárak számára azonban a folyvást tökéletesedő terminálok lesznek a legfontosabbak, mivel a teletext, a teleprocesszor, a kommunikációs wordprocesszor funkciójában egyaránt fel lehet majd használni őket. ... Ami a televízió képernyő jövőjét illeti, segítségével az ún. kívágások vagy ablakok /windows/ módszerét lehet majd széles körben alkalmazni, ami abból áll, hogy ezáltal különféle szövegeket lehet egymással kombinálni, egyszerre több tankönyvből tanulni, kivonatolni, saját megjegyzéseket mások szövegébe közbeiktatni, majd mindezt megfelelő formában kinyomtatni." /3/

Mindezek megvalósulása már nem is a távoli jövőben fog történni, ezért a könyvtáraknak fel kell készülniük a változásokra, hogy időben alkalmazkodni tudjanak hozzájuk, s alkalmazni tudják azokat munkájuk színvonalának emelésére, a felhasználók érdekében.

Irodalom

1. Berke Barnabásné - Szűcs Erzsébet: KIR: Számítógépes könyvtári Információs rendszer az IIF program keretében. Alapkonceptió tervezet. = Könyvtári Figyelő, 1989, 35, 3, 240.
2. Benda Mária: A Műszaki Könyvtáros Szekció alakuló Orvosi Könyvtáros Csoportjának hazai és európai vonatkozásai. = Az Orvosi Könyvtáros, 1988, 28, 3, 246-247.
3. Futala Tibor: A Műszaki tájékoztatás és könyvtárügy multja, jelené és jövője. = Tudományos és műszaki tájékoztatás, 1989, 36, 11, 467-472.

SOME DATA ABOUT THE PRESENT OF THE HUNGARIAN
LIBRARY SYSTEM, ITS INSUFFICIENCIES AND FUTURE

Katalin BEREZ

The Hungarian library system does not meet the requirements of providing services built on each other by several causes: The division of labour between libraries based on their collection shaping does not correspond to the differentiation of contemporary science; some of the libraries are directed excessively from "above", excluding the possibility of self-development; the central services are not up to date.

These insufficiencies are intended to be overcome by the "System of Information Infrastructure", which is designed to

1. Give access to Hungarian databases in Hungary
2. Give access to databases abroad
3. Satisfy individual needs

The system is partially working and will be extended. The most important features of its library subsystem and the possibilities of the Hungarian network of medical libraries, if taking part in it are outlined and suggestions are made for the future.

NÉHÁNY GONDOLAT
A "LEHETNEK-E RENTÁBILISAK A KÖNYVTÁRI SZOLGÁLTATÁSOK?"
c. CIKKHEZ

ARATÓNÉ LUX Ágnes
Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár
Budapest

Közismert tény, hogy az információ is áru, tehát értéke és ára is van. A hagyományos szakirodalmi források, a patinás nyugati folyóiratok előfizetési árának emelkedése elég gondot okoz hazánkban és főként a kisebb szakkönyvtárakban. Sokan vitatkoznak is arról, hogy a kultúra egyes szakterületein nem szabad arról beszélni, hogy termékük áru, mert a kultúra, benne a szakirodalom előfeltétele a haladásnak, az orvosi szakirodalom a korszerű gyógyítás alappillére.

A kultúra nem áru az Egyesült Államokban sem. Elég az elképesztően gazdag washingtoni muzeumokra gondolni, ahol a belépés díjtalan, mert a kultúra ott mindenkié! Érvényesnek kell lennie - mutatis mutandum - Kodály Zoltán jelmondatának is: "A zene mindenkié".

A kis szakkönyvtárak problémáit sorvadó folyóiratállományuk mellett csak a könyvtárközi kölcsönzés oldja meg. Nyugodtan mondhatjuk, hogy a hidegháború és a vasfüggöny idején talán ez volt az egyetlen világot behálózó kulturtevékenység, amely nem ismert határokat és nem lehet a jövőben sem piaci verseny tárgya.

Kétségtelen, hogy a számítógépes irodalomkutatás a jövő útja, de az már nem biztos, hogy hatékonysága jóval nagyobb a hagyományosénál. Ugy tűnik, hogy talán az érvényesül: "aki sokat markol, keveset fog". A hagyományos semmiképpen nem mellőzhető teljesen, mert emberléptékű a válogatása. A hagyományos indexekbe, szakkatalógusokba fektetett energiák ma is, és a jövőben is támpontot tudnak adni a kutacáshoz.

Egy hagyományos szakkatalógus igazi fegyver az információrobbanással szemben, mivel

- a/ szelektál, éppen úgy, mint a referáló lapok, amelyeknek nőttön-nő a jelentősége,
- b/ retrospektív és ezzel áttekintést nyújt,
- c/ áthidalja a nyelvi barriert, sőt a teljes fordítás meg is szünteti azt!

Jó példa erre az OIK /1957-től/ folyamatos fordítási szakkatalógusa. Egy teljes fordítás rohanó világunkban sziszifuszi munkának tűnik, mégis hasznos segítség, hogy anyanyelvén kapja meg az érdeklődő és egyéni igénye szerint szűri ki belőle a lényegét, ha kevésbé jártas a világnyelvekben, vagy csak valamelyik világnyelven, mondjuk angolul tud jól, de németül nem stb.

Az "információs piac" kereslet-kinálat törvényeiről csak annyit, hogy reklám nélkül nincs piac. Tehát a hatékony működéshez a könyvtárnak, még a szakkönyvtárnak és minden szolgáltatásának szüksége van reklámra. A régi szolgáltatásoknak éppen úgy, mint az újaknak. Ez utóbbiakat pedig jól kell reklámozni!

Végül, de nem utolsósorban megemlítem, hogy ilyen új szolgáltatás lehet téma szerinti jegyzékek összeállítása a fordítások szakkatalógusából könyvtárak vagy egyének részére a kívánt, megadott téma szerint. Természetesen az ennek nyomán kiválasztott fordításokat a könyvtár fénymásolatban a szokásos módon küldené. A jegyzék összeállításának díja a témabibliográfiákhoz hasonló szerény összeg lehet.

A szerény tarifa egyben azt is jelenti, hogy egyelőre nem számíthatunk a könyvtári szolgáltatások látványos rentabilitására. A számítógépek elterjedése és egyben áresése meghozhatja a kívánt eredményt egy távolabbi jövőben, ami reméljük, nem fog késlekedni.

=====

R e f e r á t u m o k - S z e m l é k

=====

STEIGER, J.F. - BLUM, B.: The Medical Medica Library - Room facilities, hardware needs, software administration, acceptance by users. Health Information For All: A Common Goal. Proceedings of the Second European Conference of Medical Libraries, Bologna, November 6-9. 1988. München etc.: Saur, 1989. 85-87.

Egy orvosi médiakönyvtár. Elhelyezés, felszerelési igény, felhasználói elégedettség

A berni Egyetem orvosi fakultása évente mintegy 160 hallgatót vesz fel az orvosi, 40-40 hallgatót a fogorvosi, illetve a gyógyszerészeti karra. A fakultás 1410 hallgatóját 285 oktató tanítja.

1971-ben úgy döntöttek, hogy csökkentik a nagy létszámú előadások számát az ágymelletti kiscsoportos oktatás javára és nagyobb teret adnak az önképzésnek. Ebből a célból hozták létre a médiakönyvtárat, amelyben egyúttal audio-vizuális anyagokat is készítenek.

A médiakönyvtár az egyetem klinikai területén 700 m² alapterületen helyezkedik el. 14 díanéző fülkéje /4-4 hallgató számára/, 10 videofülkéje, több számítógépes, mikroszkópos, röntgen munkahelye van, valamint egy-egy lézerlemezes és interaktív videokészülék áll rendelkezésre, 30 olvasóasztal mellett. Az összes munkahelyek száma 130. Ezeken kívül található még itt a kardiopulmonális laboratórium, egy szemináriumi terem, orvosi könyvesbolt és egy büfé-presszó. Az egyetem központi kórházi könyvtára a szomszéd épületben helyezkedik el és helyproblémáinak megoldása a közeljövőben várható. A két épület között nincs összeköttetés, amit azonban a 90-es évek közepére meg kívánnak valósítani.

A hagyományos könyvtár 650 kurrens folyóiratot és 42.000 kötet könyvet, on-line irodalomkutatást nyújt és biztosítja az egyetem más könyvtári állományában lévő további 700 folyóirat elérhetőségét, továbbá évi 45.000 könyvtárközi kérést bonyolít le.

Míg a hagyományos könyvtárat egyaránt látogatják a hallgatók és az oktatók, a médiakönyvtár használói főként a hallgatók és úgy tűnik, hogy az 50 év felettiek nem tudnak közel kerülni az audiovizuális önálló tanulási technikákhoz.

Nagy figyelmet fordítottak a munkahelyek külső kialakítására, pl. közvetett megvilágítással, tompított fénnel csökkentették a képernyők tükrözését, a falakat sötétvörös kárpittal borították, a székek karfájára kis íróasztalkákat szereltek. A hallgatók egyedül szeretnek olvasni, de az audiovizuális tanuláskor jobban kedvelik a 2-3 fős csoportokat, így a fülkék nagyságát ennek megfelelően, 5 m²-ben /2x2,5 m/ határozták meg.

Egy-egy oktatócsomag tartalmazza a szükséges diasorozatot, vagy videokazettát és az A4-es lapra írt használati utmutatót, kommentárt. Rendszeresen mellékelnek a felhasználásra vonatkozó kérdőíveket is. Jelenleg 1000 audiovizuális program áll rendelkezésre, ezek 10 %-a saját produkció. A használatra kiadott anyagok másolatok, az eredetiket egy tűzbiztos szobában őrzik.

A hagyományos diát még sokáig nem fogják kiszorítani az elektronikus képrögzítési eljárások.

A videorendszerek közül az U-Matic bizonyult a legjobbnak, mert ennek a rendszernek a kazettáit nem lopják el, mivel ilyen professzionális készüléke senkinek sincs otthon.

A médiakönyvtár a hét minden napján 24 órán át nyitva tart. Nincs könyvtári személyzet, az anyagokért a teljes felelősséget a mintegy 1000 használó viseli. Műszaki nehézségek esetén /ilyen átlagban naponta egyszer fordul elő/ az ott dolgozó két technikus egyike segít, vagy - ha nem sürgős a javítás - a használók levélben jelezhetik a problémát.

Mivel az oktatás klinikai része decentralizált, az oktatókórházakat is ellátják audiovizuális anyagokkal.

A hallgatók egy-egy új oktatási fázis kezdetén megkapják az ajánlott oktatócsomagok listáját. Az anyagokat a Medical Subject Headings segítségével indexelik. Az audiovizuális anyagok katalóguskártyáinak másolatai megtalálhatók a hagyományos könyvtár katalógusában is, a megfelelő témakörhöz besorolva.

A MeSH deszkriptorok mellett a hagyományos oktatási diszciplínák és célcsoportok szerint is osztályozzák az anyagokat.

Az anyagokhoz mellékelte kérdőívek elemzése azt mutatja, hogy a hallgatók döntő többsége kedveli ezt a tanulási módot. 1987-ben a dia- és videoberendezések számlálói 22.000 óra futásidőt mutattak.

Nagy szükség lenne az orvosi audiovizuális anyagok európai katalógusára, mivel a jelenleg meglevő 50 különböző katalógus alapján igen nehéz a keresés. Ugyanakkor a berni egyetemisták kizárólag német nyelvű anyagokat fogadnak csak el és Svájc más nyelvi régióiban is hasonló a helyzet, ezért Bernben egy német nyelvű össz-európai katalógus összeállítását tervezik.

/Koltay Tibor/

REIS Tovah - PERITZ, Bluma C.: Information gathering behavior of the medical and para-professional staff at a teaching hospital. Health Information For All: A Common Goal. Proceedings of the Second European Conference of Medical Libraries. Bologna, November 6-9. 1988. München etc.: Saur, 1989. 227-232.

Orvosok és más diplomások információszerzési szokásai egy oktatókórházban

A Chaim Sheba Medical Center, Tel-Hashomerben Izrael egyik regionális kórháza, ahová a környező kórházak a nehéz eseteket irányítják. Gyógyítással, kutatással és oktatással egyaránt foglalkozik.

Az ápolónők kivételével minden szakembert, 374 orvost, 53 tudományos szakembert, 35 dietetikust, szociális munkást, fizioterapeutát megkérdeztek információszerzési szokásairól. A kiküldött kérdőívek 64,8 %-a érkezett vissza. A válaszarány 60,4 % volt az orvosok, 94,3 % a tudományos szakemberek és 68,0 % a többi szakember esetében.

A válaszadók többsége 35-50 év közötti férfi orvos, aki Izraelben végezte az egyetemet.

A válaszadók 30,4 %-a látogatja szükség szerint a könyvtárat, 29,0 % hetente több alkalommal, 28,6 % havonta több alkalommal néz be. 1,4 % naponta látogatja a könyvtárat és ugyanekkor a ritka látogatók aránya. Az orvosok ritkábban mennek a könyvtárba, mint a más tudományos szakemberek.

6,9 % csak az osztályok könyvtári gyűjteményét, 72,2 % a könyvtárban és az osztályokon található anyagot egymást kiegészítve használja.

48,5 % nem jár más könyvtárakba. Azok közül, akik más könyvtáraknak is olvasói, 87,86 % használja a tel-avivi orvosegyetemi könyvtárat.

A válaszadók 86,2 %-a személyesen megy a kórházi könyvtárba, 9,3 % ezenkívül időnként titkárnőjét vagy egyéb személyt küld a könyvtárba, 4,5 % maga gyakorlatilag sohasem megy el, de valakit küld maga helyett. Ez utóbbiak mind osztályvezetők.

Az olvasók 68,7 %-a rögtön a polchoz megy a katalógus megnézéséhez nélkül, a könyvtárhoz fordul, vagy mindkettőt megte: 1. Csak

15,4 % használja a szerzői, cím szerinti és a szakkatalógust. 15,9 % használja a katalógusokat is, de gyakran azonnal leveszi az anyagot a polcról, illetve a könyvtáros segítségét kéri, így 31,3 % körül lehet azok aránya, akik katalógust használnak. A katalógus használatában az orvosok 23,5 %-os arányukkal elmaradnak az egyéb tudományos szakemberek mögött /62,0 %/.

A bibliográfiai források közül kizárólag az Index Medicust használja 24,1 %, más forrásokkal együtt 94,2 % ez az arány. Az Index Medicus népszerűsége ellenére csak 32,0 % használja a Medical Subject Headingst. 56,0 % a kereséskor ott nyitja fel az Index Medicust, ahol úgy gondolja, releváns tárgyszót talál, 10,3 % konzultál a könyvtárossal, 1,4 % kollégáival.

Az on-line keresést igénylők 87,0 %-a könyvtáros, illetve tájékoztatási szakember segítségét vette igénybe a kereséshez, 0,02 % keresett maga és 10,0 % volt jelen a kereséskor. 92,0 % valamely könyvben vagy folyóiratcikkben talált olyan irodalmi hivatkozást, amelynek utána akart nézni a könyvtárban. 93,2 % válaszolt igennel arra a kérdésre, hogy konzultál-e a könyvtárosokkal.

Az izraeli szakemberek más országok szakembereihez képest gyakrabban fordulnak a könyvtárosokhoz segítségért, aminek az lehet az oka, hogy Izraelben kevésbé fejlett a közkönyvtári rendszer. Az izraeli szakemberek angol nyelvű szakirodalmat olvasnak, de nehezen boldogulnak a könyvtárban.

A válaszadóknak 26,4 %-a támaszkodik kizárólagosan a könyvtárra, mint a továbbképzés egyedüli eszközére, 38,7 % folyóiratok könyvtári böngészése mellett más utakat is talál ismereteinek naprakészen tartására. 41,0 % saját maga is előfizet folyóiratokra, 39,4 % az egyes osztályokon jut hozzá a folyóiratokhoz.

A szakembereknek csupán 3,1 %-a fizet elő számítógépes szelektív információterjesztésre /SDI/. Sokan, akik korábban éltek ezzel a lehetőséggel, lemondták ezt a szolgáltatást, mindenekelőtt anyagi okokból.

17,2 % nézi át a Current Contents füzeteit és kér különlenyomatot. A korábbi időszakhoz képest itt is csökkenés következett be, amióta a kiadók nem adnak ingyenesen különlenyomatokat a szerzőknek, így azok szórványosan teljesítik a kéréseket.

82,0 % rendszeresen részt vesz Izraelben és külföldön megrendezett tudományos konferenciákon.

226 választadó jelölt meg 1-10 olyan folyóiratot, amelyet rendszeresen olvas vagy böngész. 411 folyóiratcímes listát kaptak ilyen módon. Ebből 311 jár a könyvtárba, 100 az osztályokon és a környéken található könyvtárakba. 25 folyóirat szerepelt legalább 10 választadónál. A leggyakrabban olvasott folyóiratok a New England Journal of Medicine 107, a Lancet 56, az Annals of Internal Medicine 43, az American Journal of Medicine 29 és a Pediatrics 29 olvasóval.

/Koltay Tibor/

TONOSAKI, M.: Categorization of primary medical journals by their bibliographic structures' point of view. Health Information and Libraries, 1990, 1, 2. 32-47.

Az orvosi folyóiratok osztályozása bibliográfiai szerkezetük alapján

Az orvosi folyóiratok az eredeti cikkeken kívül számos más típusú közleményt jelentetnek meg. A szerkesztők azon igyekeznek, hogy szélesítsék folyóiratuk olvasóinak körét, ezért különböző rovatokat indítanak. Megnőtt a gyors kommunikációt elősegítő rovatok jelentősége is.

A dolgozat célja az volt, hogy a folyóiratok bibliográfiai szerkezetének rendszerezett elemzését adja a rovatok vizsgálata alapján.

542 nem-japán nyelvű folyóirat közül véletlenszerűen kiválasztott 67 elsődleges folyóiraton végezték a vizsgálatot. 29 folyóirat az Egyesült Államokban, 19 Nagy-Britanniában és 19 más országokban jelent meg. Elsődleges folyóiratnak azt tekintették, amely főként eredeti cikkeket közöl. A folyóiratok rovatai /egy-egy rovat esetenként egyetlen cikkből is állhat/ a következőképpen osztályozhatók:

1. Elsődleges rovat, amelyben eredeti cikkek, azaz eredeti kutatásról tudósító cikkek, esetleírások és rövid közlemények /cikkek/, továbbá szerkesztőségi cikkek jelennek meg. Az utóbbiak azért tartoznak ide, mert elsősorban a korábban megjelent cikkekkel kapcsolatos vélemények és viták tükröződnek bennük.
2. Másodlagos rovat, amelyben referátumok és indexek jelennek meg a más folyóiratokban közölt eredeti cikkek visszakeresésének eszközeként, továbbá társaságok rendezvényeit teszik közzhírré, nekrológokat, hibajegyzékeket, más folyóiratok tartalomjegyzégeit publikálják.
3. Harmadlagos rovat, amelyben szemléket és bibliográfiákat találjuk.
4. Negyedleges rovat, amelyben a harmadlagos irodalom /szem-

lék/ bibliográfiáit és - többnyire - kézikönyvek és tankönyvek ismertetéseit közlik.

A 67 folyóirat tartalmát egy-egy évfolyam összes számában vizsgálták. 508 rovatból 269 /53 %/ elsődleges volt. A másodlagos rovatok aránya 28 %, a harmadlagosoké 10 %, a negyedlegeseké 9 % volt.

Az elsődleges rovatokból 120 eredeti cikkeket tartalmazott. Az egyéb kategóriájú elsődleges rovatokból a leggyakoribb a "Levelek a szerkesztőnek", "Olvasóink írják" típusu volt.

A másodlagos rovatok közül a legnépszerűbb a "Hirek, közlemények" volt.

Az egy cikkre jutó oldalszám 8,1 volt az "eredeti közlemények", 7 a "klinikai cikkek", 3,2 a "rövid közlemények" és 1,9 az "olvasói levelek" esetében. A másodlagos rovatokban ez a szám 27,4 volt az "előadáskivonatokat", 16,3 a "társasági közlemények" esetében. Itt egy-egy tanácskozás, konferencia anyagát egy egységnek tekintették, azaz nem számolták minden egyes előadáskivonat oldalszámát. A harmadlagos rovatokban az átlag 14,4 oldal volt a "szemle" és 10,3 volt a "rövid szemle" esetében.

Az összes oldalszám 90 %-át az elsődleges rovatok foglalták el. Csak elsődleges rovatot /L1/ 8 folyóirat tartalmazott, első és másodlagost /L1+L2/ 12. Az L1+L2+L3 forma 13, az L1+L2+L4 16 és az L1+L2+L3+L4 14 folyóiraatra volt jellemző. A maradék további két típus között oszlott meg 2-2 arányban.

Statisztikailag szignifikáns összefüggés volt a megjelenés gyakorisága és a rovatok szerkezete között. A havi folyóiratokban mindig volt másodlagos rovat és legtöbbször harmadlagos és negyedleges is, míg a kéthavonta megjelenők szinte kizárólag elsődleges rovatokkal jelentek meg.

A klinikai profilu folyóiratok 80 %-a az elsőtől a negyedlegesig minden rovat típust közölt, az alaptudományi folyóiratok többségükben csak elsődleges rovatokban publikálták a cikkeket. Minél nagyobb volt a rovatok száma egy-egy folyóiratban, annál inkább várható volt, hogy a rovatstruktúra is változatos legyen.

Hasonlóképpen igaz volt, hogy az átlagos oldalszám növekedésével nőtt a rovatok száma is.

Nem volt viszont összefüggés a kiadó ország, a közreadó testületek, a teljes oldalszám és a rovatstruktúra között.

Ha valamelyik folyóirat szerkesztői új rovatot kívánnának indítani, célszerű a vizsgálatban feldolgozott rovatnevek listáját tanulmányoznia és olyan nevet választania, amelyből mindenki kitálthatja, mire is szolgál az adott rovat.

/Koltay Tibor/

Vilmon Gyuláné köszöntése

A könyvtáros társadalom több mint 30 éve ismeri Vilmon Gyulánét. Találkoztak vele rendezvényeken, kongresszusokon s naponta láthatták a SOTE Központi Könyvtárában. 1990. februárjában nyugdíjba vonult.

1932-ben született Kisvárdán, érettségi után az ELTE magyar irodalom és könyvtár szakán szerzett diplomát. Rövid közművelődési tevékenység után könyvtárban kezdett dolgozni. 1957 óta a Semmelweis Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtárában tevékenykedett, amelynek 1960-tól igazgatója lett.

Az ötvenes, hatvanas években szerezte meg és mélyítette el helyi szakmai ismereteit. Dr. Palatkás Béla orvostörténeti munkáját folytatta, irt könyvfejezeteket az orvosi szakirodalom forrásait feltáró kötetekben, és a legkorszerűbb információs források használatáról is készített jegyzetet a hallgatók számára. Majd egyre jobban elmerülve a másfél százados multa visszatekintő kari /azután egyetemi/ könyvtár multjában, írta meg történetének bizonyos fejezeit. Tevékenységéhez tartozott még a SOTE évkönyvek szerkesztése.

Igazgatósága alatt személyes közreműködésének köszönhetően a SOTE Központi Könyvtára országos feladatkörű tudományos szakkönyvtár lett.

Vilmon Gyuláné - irányításával - és tényleges részvételével kezdődött el néhány éve a könyvtár óriási folyóirat-állományának feltárása. Számítógépek kerültek a könyvtárba, s a hagyományos intézmény a legkorszerűbb eszközöket kezdte használni a könyvtári munkában.

Vilmon Gyuláné munkája elismeréséül, az évek során miniszteri dicséretet, a SOTE kiváló dolgozója címet, Kiváló Munkáért kitüntetést, valamint az Orvosi Hetilaptól "Markusovszky díjat" kapott.

Rózsáné Vasas Livia

1990. július 1-től a SOTE Központi Könyvtárának igazgatója.

1944-ben született Budapesten. Tanulmányait 1968-ban fejezte be az ELTE TTK nappali tagozatán, biológia-kémia szakon. Biológusként a RICO Kötszerműveknél, majd Balassagyarmaton, a Városi Kórházban dolgozott, ahol doktori disszertációját is írta humán genetikából.

1981 óta dolgozik a SOTE Központi Könyvtárában, igazgatói kinevezéséig megbízott igazgató-helyettesként. Szakirányu végzettséget 1983-ban szerzett az ELTE BTK informatika kiegészítő szakán.

Munkája során a könyvtári alaptevékenységeken kívül az állomány feltárával, fejlesztésével és a szolgáltató tevékenység javításával foglalkozott. Részt vett a "Folyóirat nyilvántartó és lekérdező rendszer" kialakításában és alkalmazásában. Publikációi az "Orvosegyetem" és az "Orvosi Könyvtáros" c. folyóiratok hasábjain jelentek meg.

1984 óta tart TDK-sok részére szakkollégiumot "Forrásismereti elmélet és gyakorlat" címmel és társszerzője az "Utmutató a nemzetközi orvosi forrásirodalom használatához" c. jegyzetnek.

=====

K ö z l e m é n y e k - H i r e k

=====

A kaposvári Megyei kórház és az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár 1990. július 9-11-e között rendezte meg a kórház kulturtermében az orvosi könyvtárosok és orvostanácsadók 17. tájértekezletét.

A 110 tagu hallgatóság előtt Kozma Zoltánné alközpontvezető ismertette a kaposvári kórházi könyvtár történetét, dr. Bajthay András, a Népjóléti Minisztérium helyettes államtitkára az új megbiztosítási rendszerről tartott előadást, majd Bakonyi Péter, a MTA SZTAKI igazgatóhelyettese ismertette a hazai információs infrastruktúra fejlesztési programot, végül dr. Borsy Tamás, az OIK osztályvezetője a CD-ROM adatbázisokról tartott előadást.

Ára: 60.- Ft